

Nr. 17 *Tutorlaste Kõnnik*

KASVATUS.

Nr. 17
2 aastakäik.

SEPTEMBER
1920.

A. Albo. 1920 a.

KASVATUSTEADUSLINE AJAKIRI.

EESTI ÕPETAJATE LIIDU HÄÄLEKANDJA.

TOIMETUS:

J. Annusson, O. J. Kiesel, J. Piiskar, K. Õunapuu,
Hans Roos (peatolmetaja)

Toim. aadress: Pikk tänav nr. 54.

S I S U:

1. H. Roos: Kelle asi see on?2. Chr. Brüller: Soome rahvakool.3. G. Ollik: Soome keskkoolid.4. H. Roos: Soome õpetajate seminnaarid.5. V. Vaher: Käsitöö Soome koolides.	6. H. Summer: Muljed koolinõunikkude Soome reisilt.7. KROONIKA: Muudatus haridusministeeriumi juhtimises.8. ORGANISATSIOONIDE TEATED: Eesti Õpetajate Liidu juhatuse tegevusest.

Riijastuse ühisuse „Kooli” tulul ilmunud õperaamatute nimekirj

Gestimaa Kooliõp. Wast. Ab. Seltsi raamatukauplus.

Gesti keel.

- Murmit, M. Gesti keele esimene lugemik.
Peterson, E. Gesti laste aabits ja esimene aasta lugemiseraamat.
Peterson, E. Etteütlaste kogu Gesti keele õigekirjutuse ja kirjaeadmise õppimiseks.
Peterson, E. Algharjutused Gesti keele õigekirjutuse ja kirjaeadmise õppimiseks.
Peterson, E. Ilukirja harjutused „Algharjutuste” tarwis.
Peterson, E. Pildid kodu- ja koolilaste kõnelemise harjutuste ja kirjalikkude tööde tarwis.
Peterson, R. Gesti rahwalaulude antoloogia. Kirjanduse teooria.
Eisen, M. Gesti mütoloogia.

Saksa keel.

- Bauer, S. Uuemad Saksa kirjanikud Gesti koolile.
Bauer, S. nr. 1. B. Hofegger, Als wir zu Schulprüfung geführt wurden.
Bauer, S. nr. 2. Wildenbruch, Das Orakel. Epische und lyrische Dichtungen.
„ Wölffs. M. Bülow, Die Glückszuhr von Wölffs.
Kann, N. Saksa keele õpetus koolidele ja isehõppijatele (Grammatika).
Kann, N. Saksa keele õperaamat Gesti keele koolide algusklassidele ja rahwakoolidele.
Kann, N. Saksa keele lugemise raamat Gesti keele koolidele.
Saanwert ja Mitt. Saksa keele lugemise raamat I ja II j.

Inglis keel.

- Feyn, W. Inglise keele lugemiseraamat eestlastele.
Hünerson, E. Praktiline Inglise keele grammatika.
Hünerson, E. Fairy Tales for Estonian Schools.
Bezold, S. Inglise kirjandus Gesti koolidele:
1) The Selfish Giants by Oscar Wilde.
2) The Nightingale and.
Wares, E. The Ugly Duckling.
„ The Slave and the Lion.

Wene keel.

- Глотова, Г. Первая тетрадь для списывания и диктовки по новой орфографии.
Глотова, Г. Вторая тетрадь.
„ Третья тетрадь.
Эльманович. Курс правописания.

Soome keel.

- Vellvill, M. Soome keele õpetus.

Matemaatika.

- Berli, D. Aritmeetika.
„ Ruumi algõpetus I ja II.
„ Proportsionaalsed suurused. Sisu: Wahetõrrad, proportsioonid, kolmliitme arwamine, protsendid, weskli oodustamine, proportsionaalne jagamine, astmed, snured ja ligitaubused arwamised. Geomeetria ülesanded pinna ja mahutuste wäljaarwamises.
Berli, A. Arwud elust. Nimeta ja nimega arwud (3. ja 4. õpeaasta). Teised anded ilmunas.

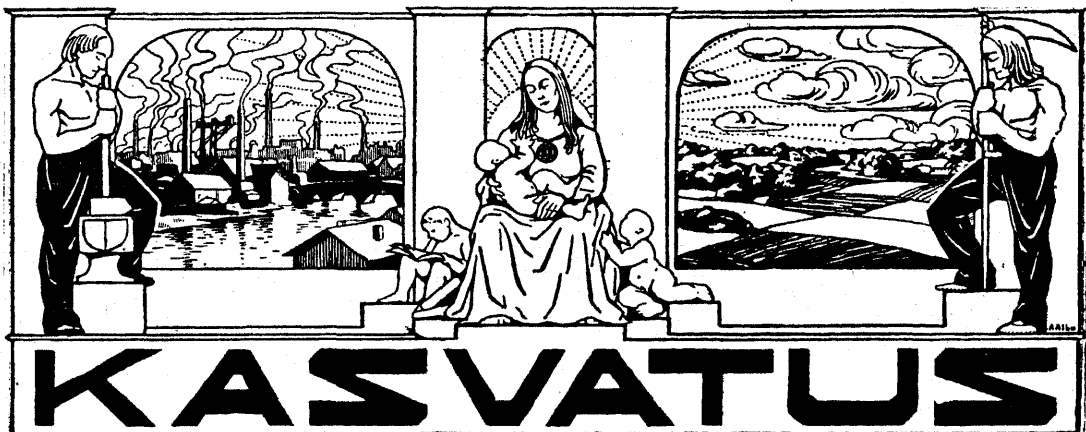
Ajalugu.

- Sitska, J. Ajaloo algõpetus. Wana-, kesk- ja uus aeg.
Prants, S. Gesti wanem ajalugu — piltidega ja kaardiga.
Prants, S. Läänemere maade kaart XIII aastajal.
Kann, N. Feodalism.

Zooduse lugu.

- Männik, S. Lühike ülewaade taimetogude korraldamisest.
Männik, S. Botaanika õperaamat keelekoolidele. Coastaimed.
Piiper, J. Zooloogia.
Zomberg. Tähtsamate loomaa taimede klassifitseerimine.

- Grünfeldt, S. Raubanduslugu I ja II.
Kann, N. Tschelpanowi järele. P s y ch o l o o g i a õperaamat I ja II.
William James'i järele M. Koort, redigeeritud cand. philos. A. Kuts. — Kõned õpetajate psühholoogiast.

Eesti Õpetajate Liidu häälekandja

Nr. 17

September 1920.

2. aastakäik

Kelle asi see on?

Gans Roos.

Iseneesest mõistetakse on, et rahva hariduse tõusuga kogu rahva elu muutub. Keegi ei salga, et haritud põllumees omast põllust rohkem produkte ostab saada ja seda vähema maenaga teeb kui harimata. Haritud tööline suudab produktiivsemalt töötada kui harimata. Meie näeme, et hariduse mõju iga majanduslike ala peale ulatab. Võime ütelda, et iga rahvas majanduslikelt juba suuremaid edusamme teeb, mida rohkem ta haritud. Wastupidist me muidugi ei eita.

Kõik rahva heaäekäigu jaoks on rohkem tarvis kui määrusi luua. Selleks on tarvis määruste õige tarvitamine õigesti otstarbeks ja ülevaks elu maitsemiseks. Meie ei või rahva käekäitu heaks fiita, kui kuritegevus ja madalate elumõnude nõudmine maad mõtab.

Mitte vähem tähtis pole rahva elus nende mõnude väärtus, mis elurõõmu loovad, kui kuritegevusest keeldumine. Waimlike lõbude piüüdmine on kindel edu tunde märk. Kehalised mõnud ei või iseneesest mõista muidugi mitte kaduda, sest nad on lähedalt seotud elu alalhoidmise funktsiooni-

dega, aga neid võib peenendada. Sakslane ütleb: võib tasski kohwi kõrisesse kallata, aga võib ka pikkamööda juua ja seal juures waimlist lõbu tunda. Waimline lõbu tuleb odavam ja jellepärast kättesaadavam. Pealegi on waimline lõbu sotsiaalne, kehalik sellewastu egoistlik laadi.

Kui waimlikud lõbud madalamaid lõbusid tõrjuvad, siis on rahvas terwenemise teel. Saksamaal oli 1907 a. wangi-majade meeskodanikkudest 44% joodikuid (Suwitaw oleks meie wangi-majade statistikaga võrrelda). Teatavasti on wanemate joomakõbi ka järeltulewa põlvkonda kehalise, waimlike ning kõlblise nõrkuse põhjuseks. Sellepärast mõidelbaks igal pool haritud ilmas kõige abinõudega alkoholismi vastu.

Etavad mõtted alkoholiwastases mõitluses aitavad wähe, peab rahva maitset peenendama ja temale ülevamaid lõbumahendid muretsema. Rõõkide maade tööliste majapidamisest selgub, et alkohooliste jookide peale wäljaminekud on wastupidi proportionaalsed haridusmahendite wäljaminekutega. Mida rohkem haridust omandatud, seda

milhem wiina peale raha wälja antud ja ümberpöördukt.

Et rahwas omas enamusel ainult rahwa-koolist läbi käib, siis tuleb tunnistada: rahwa-kool ja õpetajaskond on need faktid jammast, mille peal rahwa hea käekäik põhjeneb ja millega ühes ta ka langeb.

Ei ole wiist Eesti wabariigis inimest, kes poleks nõus eeltoodud wäidetega. Ei ole ka wiist õiget demokraati, kes rahwahariduse ajal rahwale kõige paremat ei sooviks. Ei ole ühtegi, kes soomahullustusele hümnust hõrkaks laulma. Näib õige lihtne olewat: anna rahwale haridust, sellega tõuseb ta majandusline järg, see mõjub omalord hariduse tõstmise peale jne. Rahwa käekäik paraneb silmanähtawalt. Haridustajapind tõuseb, waesus kaob, kuritegevus langeb nullini. Rahwas elab muinasjutulijest õnnelikult.

Mis sõnad — õhulõõsõid, teifiti teod — mida polegi. Millega seletada seda suurt pettumust, mis siin ja seal omale õhwrõid nõuab? Mikspärast kõik ilusad ettekujutused ainult wagadeks soowideks jääwad, mis kui jeehimullid wähemagi puutumise juures kokku langewad?

Meie oleme oma aja lapjed. Kool ei nõua meilt muud kui sõnu ja enam kui sõnu ei oska me teha.

Wabandataagu mu õpetajalikkust, ma toon näituse. Tallinna õpetajate seminariist on wiimasel ajal nii mõndagi korda ajalehtedes kirjutatud. Aga weel rohkem on temast suusõnal ilusaid sõnu tehtud. Seminar peab omale maja saama. See sõna on sajad ja sajad korrad nende ridade kirjutaja kõrre kolanud. Seda on kõneleunud haridus-ministeerium, sõjaministeerium, sõjawäe terwishõiu walitus, sõjawäe apteegi ladu juhatus, sõjawäe staap, sõjawäe korteriosakond, linna korterikomisjon, linna haridusosakond, wäli-ministeerium. Seda kõneles isegi peaminister: „Seminaar peab omale maja saama.“

Wahandate wiist muidugi, et nii pika registriaga esinefin. Tõlitas on seda lugeda, aga tülilikam weel nende asutuste ees ja taga-

treppe mööda tallata. Need kümme on ainult tähtsamad asutused, kes seminari maja muretsemisel tegewad on.

Ja seminari maja? „Seminaar peab omale maja saama.“

Meganõõda asjad käiwad. Kõigist neli nädalat on alles otjüstatud ja kõigist ainult 10×10 = 100 korda on alles järele päritud, kes selle asja peaks liikuma panema. Ei tea. Ei olene meist. Tuleb ministeeriumisse pöörata. See on korterikomisjoni asi. Kuidas?

Peaminister ei armasta sõnu teha, tema on „aktiivne“ inimene, küsin temast weel kord telefoni teel. „Herra peaminister, kas wõiks asjale kiiremat käiku anda?“ — „Ma ütlesin ju teile, seminaar peab omale maja saama. Ega mina siis teie asja pärast jooksma ei hakka.“ Herra peaminister kõneles sel korral väga kõwasti. Etimine polnud wõimalik. „Ega mina siis teie asja pärast jooksma ei hakka“ — hingab mul praegugi weel kõrwus. Seminar, rahwa-kool, rahwaharidus, rahwa hea käekäik on siis meie asi. Tähtmata kerkis teraw küsimus keelele: mis on siis meie asi, herra peaminister?

Terawused toomad lasthelisid ja sellepärast ei küsi ma seda enam. Ajame asja rahulikult. Otsime põhjuseid ja kõrwaldamme neid juba algidudes.

Meie oleme weel kaugele tegudest. Meie kardame aktiivust, olgugi, et sõna „aktiivsus“ meie wäga meeltnõõda on. Peaministriil polnud mingit waenulikkust seminari wastu. Ka temagi on ju weel wana kooli produkt.

Ei suuda seal ka elukool palju ära teha, kus kool on aluse panemata jätnud. Meie tuleme jälle endise otsuse juure tagasi. Kool on rahwa tulewiku pant. Haridus on kapitaal, mis kõige kõrgemaid protsente kannab.

Oma esimese seminari loomisel üle pooljada aastat tagasi saatis Soome walitus koolimehe terweks aastaks wäljamaale paremaid seminare tundma õppima. Wäljamaalt tagasi tules teeb wiimane — Uno

Cygnacus — senatile ettepaneku 12 õpetajat wäljamaale kahels aastaks jaata seminaari õpetajateks ette walmistama. Wastuwaidemata saadab senat walitjuse kulul tosinna õpetajaid kahels aastaks õppima, teades et sellega raha kõige kõrgemaid protjenta kandma pannakse. Soome koolimeestega juttu ajades kuuled sagedasti mida jee ehk teine wäljamaa reisel näinud ja kuulnud. Walitjus annab õpetajatele teatud aja jookjul puhkuse koolitööst ja ühes sellega ka wõimaluse riigi kulul end wälismaal täien-dada. Seda nähtust peetakse jéal päris hariliseks.

Meil aga näib weel endine ismawaade maksuwusel olevat. Kool on paratamata pahe, millega peab leppima, aga teda toetada, — kas jee oleks küllast riikline samm?

Seminaari eelarwesse oli künnetuhat Eesti marka üles wõdetud ühe õpetaja wälismaale saatmiseks. Wõib olla, et jatkub üheks kuuks. Ega meie siis aasta peale 12 mehele wõi nõuda. Enne aga kui eelarwe Mutawasse Rogusse jõuab, kärbitakse jee künnetuhat ja weel palju teisi tuhandeid maha. „Kiigil nii kui nii suured wäljaminekud ja nemad korraldavad kooli wõi seminaari, mis tan'd on.“

Härrad kärpijad! Kas te tunnete Krdlowi walmi „Mölder“. Kui ei, siis jutustan Teile. „Mölder lasi weskli tammi ära laguneda. Wesi jooksis asjata maha. Weskli jäi seisma. Mölder läks nüüd tammi parandama ja nägi, et kanad jõe le jooma tulid. Mölder puuhaluga kanu taga ajama, kes julgesid weel jedagi wähest wett jooma tulla.“ Seejughesed möldrid wlete Teile. Lööge kanad maha! Pange seminaarid ja kõi koolid kinni, siis wõite weel rohkem kofku hoida!

Wga wesklitammiist, las woolab! Ega jee pole meie asi.

Deldakke: „Kui Jumal tahab jedagi karistada, siis wõtab ta temalt mõistuse ära.“ Üks õnnetumateist päewadest oli Eesti Wabariigile jee päew, kus ta iseenejese sõda kuulutas. Ühelt pool Wabariigi Walitjus, Mutam Rogu ja alkoholi, ning teiselt pool Eesti rahwas.

See raha, mis hariiduses kofku hoitakse, antakse alkoholi peale wälja. See raha, mida ühe koolimaja ehitamiseks ei antud, antakse künnefordjelt wälja wangimajade ehitamiseks. See raha, mida ühe õpetaja palgaks ei antud, antakse künnefordjelt poliitseinikkude palgaks.

Siidlane tiisjas kaupmeest, müües wiinasele ühe lambaraha asemele kaks. Meil findlustatakse Eesti rahwa tulewikku, wõttes temalt wõimaluse ajakohast haridust saada, kofkuhoidmise mõttes, ja kihwtitades alkoholiiga selget mõistust (idiootidel pole kooli tarwis) ning ehitades wangimajasid, kofkuhoidmise mõttes . . .

Sõrud silmi ja arwad end kurja und nägewat. Ei. Usi jünneb ilusti. Näed, kuidas kuri saatus omad fondijed käed wäljasurewa rahwa järele wälja sirutab. Wanakuri kõneleb inimeste suu läbi, inimeste suu läbi, kes riiki ja rahwast juhitud ning ei aimagi, et nad kuristikur poole kihutawad.

Wga weel pole hilja. Weel on wõimalik päästa.

Päästja oled Sina, õpetaja! Ära üttele jee pole minu asi. See on Sinu asi! See on meie kõige asi. See on Sinu asi, kõigile selgeks teha, et jee meie kõigi asi on. Ja Sa teed jeda!

Tegusid nõuab meist aeg, tegusid asjaolude künste!

Soome rahwafool.

Chr. Brüller.

Haridus on jõud ja just temas, kõlõlises ja intellektuaalses edus, leiawad wäitefjed rahwad tuge ja kindlust.

Soome maapäewa Komisjoni aruandest a. 1888.

Siljuti lõppenud maailma sõda on kogu maailma rahwaste elusse toonud suureid muudatusi. Iseäransis tuntawad on tema tagajärjed wäikerahwaste elus. Ta on wiimaste wahetorrad suurtega täiesti segamini paisanud. Sõda on wäiksetele rahwastele wababuse toonud, katki kiristades sidemed, mis neid seni suurte rahwaste külge kõitsid, neile wõimaluse andes oma enese riikluse loomise ja korraldamise tööle asuda. Ning ajawitmata on wäiksetele rahwad endid poliitiliselt rippumatuks eht sumeräänseks tunnistanud ning oma iseseiswari riiklusi lorida kindlustama hatanud. Selle tagajärjel on uus, seni tundmata tegelane, wäiksete rahwaste pere, ajaloo näitelawale ilmunud, ning poliitika ilmas ootab oisstarbekohast lahendusi wäiksete rahwaste küsimus. Wäiksete rahwaste hulgas on meie põhjapoolsel naabril — Soome rahwal — kõige rohkem õnne olnud. Temal on lorida läinud suurte rahwaste juures oma poliitilise iseseiswuse piiuete tunnistamist nõudata ja 1917. aastast alates elob „Suomi“ rippumata, sumeräänse riigina.

Misugused olid Soome de jure tunnistamise mõjuwad tegurid? Waerwalt küll Soome maapinna suurus ja piiride laius, waerwalt küll rahwa arw Soomes, waerwalt ka Soome wabariigi sõjaline mõim ja tugevus, olgugi, et wabariigil kaunis rohkearwuline ja wahwa sõjawägi käsutada on. Wististi ei effi meie, kui oletame, et Soome iseseiswuse tunnistamisel tuntawa raskusena waetausfi langes selle wäikse maa majandusline jõutus, laugele edenenuid sise- ja isegit wälisuru nõudeid rahuldaw tööstus, mis kindlustust selle riigi iseseiswari elu ja püsimise kohta pakuwad, ning siis weel rahwa hullade kõrge haridusline tasapind, ülepea rohkesti edenenuid waimline kultuur Soomes. Iseäransis just wiimane tegur. Edenenuid waimline kultuur aga eeldab edukalt töötawaid hariduslisi asutusi, hästi korraldatud kooli. Iseäransis on rahwahullade kultuuriline tasapind ligidases ühenduses rahwafooli oludega. Ratsume siis pillu helta oma wennasrahwa kooli olude korraldusse, ratsume jälgida, misjugu-

test põhimõtetest wäljamines meie naabrid oma noorsoo kaswatusitööd juhitud. Kuna olud meil ja Soomes pea ühed ja samad on wõime eht oma rohkem edenenuid põhja naabritelt nii mõndagi laenata koolikolude korraldamises meie juures.

Paneme kõigepealt tähele, misugused edenemisjärgud Soome rahwafool aegade jooksul läbi teinud, kunni ta selleks saanud, mis ta praegu on.

Soome rahwafool on, niisama nagu meiegi oma, nagu rahwafool paljudesti põhjamais, kiriku rüpest wõrsunud. Ta on nimelt Erang. Luteruse kiriku tütar. Reformatsiooni eht usupuhastuse ühels iseäralbuseks on just see, et igale poole, kuhu see usulise liikumise laene tungis, kiriku kõrwale ka koolitööle asus. Loomulikult oli niisugune kiriku kool ka kiriku huwide teenistuses: ta pidi rahwast lugema õpetades temale teejuhiks olema piibli, katelismuse ja kiriku lauluramatu juurde. Iseäralt õpetajat niisuguses koolis ei olnud, wiimase kohused olid kogu: duse kõfiri lenda, selle peaillesandets wane mail aegel just oligi lapsi õpetada. Kuna aga lasteõpetamise ülesanne kirikul üffi üle jdu kippus minema, ratsus ta lastewanemaid, kodu, omale kaastöölisets wõita. Lastewanemait kui nad ise lugemise kunsti omandanud olid, nõuti alalõpmata, laguni raha trahwot all, et nad ka oma lapsi lugema õpetaks.

Niisuguste kiriku piiuete wiljaks oli, et 17. aastasaja lõpul lugemise õstus Soome rahwa seas üleüldisets nähtusets oli¹⁾. Selle pärast wõis ka 1686. aasta kiriku seadus nõnda, et kedagi pihile ega lauale lasta ei tohi, kes kristliku kiriku peadõpetusi ei tunne, ja et keegi, kes Luteruse wäikest katelismust mitte peast ei tea, emnast kihlata ei tohtinud.

Kuna aga kirikute juures töötawad koolid kihellõndade laialiste piiride pärast oma ülesannet puudulikult täita suutsid, hatati küla kooli awama. Wiimased olid ambulatoorkoolid: üks ja seesama õpetaja pidas aasta jooksul mitmes paigas kooli, kuna ta igas kohas teatawa arwu nõdalaid tegewuses oli. Siit ka kohaline nimetus „Kõndaw kool“ niisuguse kooli jaoks. Ka selle kooli ainfa: tets õpneinetets olid lugemine, kirikulaul

¹⁾ Wene Sõjaministeeriumi 1859. a. aruande järele oli kirjaoõstus pihratud, iseäransis maa idapoolses osas, waimulikud te raamatute lugemisega, tihti peale loetawa sijust arusaamata. Kirjutata õstasid wahesefed.

ning ristiusu algõpetus. Hiljem seltsifid nende juurde ka kirjutamine ning harvemini, rehkendamine. Kool oli ja jäi keridõpetusele ette valmistawaks asutuseks, ja täitis niisugusena ülesannet, mis õiguse pärast kodu täitma oleks pidanud.¹⁾

Veel kulus umbes sada aastat ära, enne kui Soome rahvakooli tõsiselt rajama hakati. Rahvakooli algus langeb kokku Soomemaa poliitilise uuesti sündimisega keiser Aleksander II ajal. A. 1856 tegi Aleksander II isiklikult Soome senatile ettepaneku esineda kawatfufega rahwa koolide korraldamise asjus ning kahe aasta pärast järgnes sellele keiseri käsukiri „rahwahariduse korralduse alustest Soome Suurwürsti riigis“. Selle käsukirja mõtte järel pidi lugemise õpetamine endiselt kodu hooletaks jääma, sest loodeti, et emad, ise korraldatus rahvakoolis haridust saades, ka oma lapsi kooli tarwis tarwilikult ette valmistada suudavad. Edasiharimise ostarbel aga pidi iga kogukond oma kulul eht riigitoetusel kõrgema kooli asutama, mis, „et ta seltskonnale tõstis lastu tuua suudaks, usulisel alusel töötama peab“. Need kooli pidi juhutama kogukondade poolt walitud koolide direktfioonid, kuna rahwakoolide juhatus Helsingis walitsufe poolt määratud asjatundjate ja usinate meeste (krieklike och nitiste män) kätte koondatud pidi olema.

Õpetajate ettevalmistamisel, kes oma eluwõime ja muude tingimiste poolest wõimalikult õpilastele lähedal seisma pidi, tuleb riigi kulul seminaar, naisõpetajate osakonnaga asutada.

Kodu peale pandud lootused ei läinud täide: wiimane suutis wäga puudulikult oma kohuseid laste õpetamise alal täita. Selle tagajärjel tulid rändamad koolid töötama jätta, seda enam, et nii mõneski kogukonnas päris rahwa kooli awada ei suudetud. Alles rahvakooli asetaija, pidi rändam kool oma eestawa poolest täienema. Kirjutamine ja rehkendamine, ka maadeteadus ja keeleõpetus said temas kodaniku õiguseb. Mõnes kohas ilmusid õppelawasfe ifegi näitlik õpetus ja turnimine. Siit läksid lapsed korralikku rahvakooli edasi, kus nad kuue nädala jooksul enne õppetöö algust eraldi õpetust said.

Rändawate koolide kõrwal hakati aga ka ühes ja lessamas kooli piirkonnas alalifi wäikelaste kooli asutama.

Keiser Aleksander II koolikorraldus oli

õieti wastutajaks juba ammu enne tema ilmumist Soome seltskonnas tärgranud soowile algkooli reformeerida, seda kiriku teenistufest wabastades, temas midagi muud, kui lugemist, usuõpetust ja kiriku laule õpetades. Nende kooli reformaatorkistele püüetele tasanõndafid teed suurel mõõdul Pestalozzi ja Bell-Lancasteri pedagoogilised ideed, mis otfaga ka tita jõudsid. Itka enam ja enam hakkas arusaamine maad wõtma, et waja on rahwa kooli luua, mis rahwahulkabele ajanõuetele wastawat haridust pakkuda suudaks.

Soome senat tegi Peterburi pastor Uno Cygnaeusele ülesandeks uue Soome rahvakooli põhjponed wälja töötada. Selle mehe walit oli wäga õnnelik. Cygnaeus tundis põhjalikult wäljamaa kooli olufid ja oma koolide puudust. Peagi andis ta senatile oma projekti ära, temale pealkirjaks andes: Mõned mõtted kawatfetawa rahvakooli üle Soomemaal. Siin asus Cygnaeus sellele seisukohale, et kool peab „üleülbisi riiklikodanlist haridust andma, ning edasiarendama neid omadusi inimeses, mis Jumal temasse on istutanud“.

Selsamal ajal aga valmistas ka maa waimulik seisus kooli põhiseadust. Wiimase järel pidi kool endist wiisi kiriku huwide teenistusse jääma ning õpilasi leeridõpetufe jaoks ette valmistama.

Senat tunnistas Cygnaeuse projekti wastundõetawaks ning otustas tema põhjal algkooli reformeerima hakata: Cygnaeus otustati wäljamaale saata sealseid kooliolufid tegelikult tundma õppima. Ta tutvustas ennast Sakjamaa, Austria ja Schweitfi koolidega ning asus kodumaale tagasi tulles oma kawatfuste põhjalikumale läbitõttamifele. Ühes sellega pidi ta ka uue õpetajate seminaari põhikirja kokku seadma. Need ettevalmistustööd, mis peale selle veel isekraline sellest ostarbeks asutatud senati komisjon läbi maatas, kestfid kuni 1865. aasta lõpuni, kus senat lõpulikult wäljatõttatud rahvakooli kawa keisrile kinnitamisel ette pani. 11 mail 1866 kinnitas Aleksander II senati ettepaneku rahwahariduse korralduse asjus Soome Suurwürsti riigis, ning see algkooli seadus mõne muudatufe ja täiendufega on Soomes kuni praegufe ajani maffew.

Aga juba kolm aastat warem, jõgihel 1863. awati Sjöwaskyläs fests Soomes esimehe ja naisõpetajate seminaar. Tema esimehels juhatajaks sai Uno Cygnaeus, kes aga ühtlasi ka oma ümbruskonnas ülemrahvakooli inspektorina tegew oli.

Õmas Senatile lähtitatud kirjas „Mõned

¹⁾ Niisuguseid kooli oli Soomemaal aastal 1894 1.698,000 elanitu juures 80 kokku 2500 õpilasega.

mõtteb", seab Uno Cygnaeus järgmisel põhimõtteid rahwa kooli korraldustöö aluseks 1) Rahwa kool peab edendama üldharidust mitte aga ainult usulist ehk kiriklist; 2) Tema juhatamine tuleb kirikust lahutada, ning isearalise koolide ülemvalitsuse kätte anda. 3) Rõige pealt tuleb tublide õppejõudude ettevalmistuse eest muretseda hakata, ning sellega asutada vähemalt üks seminaar mitmeaastase kursusega. 4) Niihästi seminaaris kui ka rahwaskoolis tuleb tehnilisele kasvatusele tähtis koht anda, ühes sellega aga ka niisuguste praktiliste iseloomuga õppeainetele nagu käsitööle, aiatööle ning terwishoiu õpetusele. 5) Tütarlapse tuleb niisama kasvatada nagu poeglapsigi. Need põhimõtted on Soome koolis teostatud. Isëranis tuleb käsitöö rahwaskoolide õppetavasse ülesmõtmist Uno Cygnaeuse isëaralise teenena ära tähendada: Cygnaeus oli esimene, kes käsitöö õpetuse idee ellu wiis.

1866. aasta kooliseaduse järele seisab Soome rahwaskool kahest osast koos: kaheaastastest alamast koolist (alempi koolu, barnskolor), ning neljaaastastest kõrgemast osast (hylempi koolu, hõgre folkskola). Esimesed neist olid ja on praegu waimuliku seisu ülewalwe all ja nende ülesandeks on õpilasi warustada lugemise (ka kirjutamise ja arwamise) algteadmistega, ilma milleta kõrgemasse algkooli ei pääse. Kuna nad aga wiimast ülesannet jagesasti puudulikult täitsid, pandi see kohuste täitmine kõrgema rahwaskooli ahtme peale: wiimane töötas siis kuu näbala jooksul sügisel ja kewadel ettevalmistatava koolina nimelt just siis, kus ta oma päris õpilased kohuste tööde tegemiseks wabaks lastnud oli.

Linnades aga muutus algkooli kursus peagi kuueaastaseks, sest et kaheaastane algkooli alamaste (alempi koolu) orgaaniliselt kõrgema ahtme külge liitus ja tema lahutama otsas sai. Alamaste algkooli sisseastudes pidid lapsed vähemalt 7 aastat wanad olema.

Algkooli kõrgem aste ehk n. n. kõrgem rahwaskool (hylempi koolu—hõgre folkskola) on wastawalt linna ehk maa kogukonna (omawalitsuse) ülewalwe all ja ülespidada. Tema sissepääsemiseks nõuti teatawaid eelteadmisi lugemises ja usuõpetuses, mida just kogu ehk alamkool andma pidigi. Wastu wõeti sinna lapsi mitte nooremad kui 9 ja mitte wanemad, kui 12 aastaseid.

1866. a. seadusega oli dieti kool kirikust lahutatud. Kuid wiimase hoole alla jäi alamalgkool täiesti ning kõrgem—usulise kasvatuse suhtes.

Õppeaineteks kõrjemas algkoolis olid —

usuõpetus, mida warem kaheksa tundi näbala õpetati (praegu aga 4 tundi alamais ja 3 tundi kõrgemais klassides) emakeel kirjanduse lugemise ja wastawate kirjalikkude harjutustega, ilukiri, ajalugu ja maadeteadus, laulmine ja wõimlemine. Peale selle õpitwad poeglapsed käsitööd, tütarlapsed aga näputööd. Maal õpetati ka veel poeglapsi aias tööd tegema, kuna aga linnades wanemad tütarlapsed koolide juures seks otstarbeks sisseastatud lasteadeades wäikesteid lapsi hoidma ja rawitsema õppisid.

Linnades läts peagi korda koolitööd nõnda korraldada, et iga klass iseseiswa õppejõu juhatusel töötama hakkas. Maakoolid sellewastu on vähem õnnelikud seiskorras. Küll on ka seal õppetunne neljaaastane, kuid igaskoolis on ainult kaks iseseiswat kahejaolikt klassi. Rõige kõrgem õpilaste määr, mis ühe õpetaja peale tulla wõib, on 50. Ulatas õpilaste arw üle 50-ne, siis tuleb abiõppejõud ametisse panna. Alamas rahwaskoolis ehk wastawais kõrgema algkooli klassides wõtsid poeg ja tütarlapsed koos õppida, kuid siit edasi oli ettekirjutatud õpilasi sugude järele lahutada. Kuid arusaadawail põhjuseil tuli isëranis maal sellest põhimõttest loobuda ning õpetust koedukatsiooni alusel korraldama hakata. Kuid ka linnades ei ole segaklassid sugugi haruldane nähtus.

Algkooli aastakursus ei olnud mitte wäga pikk: umbes 30 õppenädalat. Minult walitsuse toetuse osaliseks koolid pidid aastas vähemalt 36 nädalat töötama. Õppeaasta lühedust aga püüti tasuda tööpäewa pikkusega: koolides pidi vähewalt wiis tundi päewas tööd tehtama.

Täielise algkooli kursuse lõpetaja omandas sellega mõnesugused eesõigused, ajalühenduse sõjateenistuse asjus, niisama ka õiguse seminaaridesse ning paljudesse kutse- ja ametikoolidesse pääseda.

Kuid kehtkooli ei pääse mitte Soomes oseskohe rahwaskooli laudu, sest ühtluskooli sissmõttes, nagu meil praegu läbiwiimisel ja teostamisel, ei ole Soomes olemas. Tõsi, wiimase õppeaasta jooksul töötas Helsingis Soome normaallõigeuimi juures (Helsingin Suomalainen Normaallõigeu) esimene kuueaastase algkooli lõpetajasti loobud kehtkooli klass, kuid mitte korrapäralisena nähtujena, waib ainult katjena. Alles selle järele, kas see katse õnnestub, wõi nurja läheb, tahawad soomlased oma otsuse kas ühtluskooli poold wõi wastu anda. Üleüldiselt on aga Soome kehtkoolid kaheksaastase õppetunneajaga asutusel,

kuhu neljaaastase ettemamistamise järel, muidugi ka algkoolis, sisse peaseb.

Soome rahwafool on pikema aja jooksul wabatahtlikkuse põhimõtetele arenenud ja edenenud, sest wanemad ei olnud (ega ole ka praegu) mitte sunnitud oma lapsi kooli saatma ega kogutonnad kooli asutama ja ülewal pidama. Loodeti ja oodati, et kooli mõte pika peale selle järel ja seda mööda, kuidas hariduse tähtsusest aru saama hatatakse, iseenesest, ilma wälise sunduseta, läbi lööb. Kuid see lootus ei ole täiesti täide läinud, olgugi et kool wabatahtlikkuse alusel kaswades ja arenedes, rõõmustamaid edusamme teinud on. Etiaulgul, peale 1886. aasta seaduse awaldamise, takistas koolide awamist Soomemaad tabanud näljahäda, mis rahwa majanduslikult alust tubliste kõigutas. Nii oli Soomes 1865/66. õppeaastal 20 rahwa kooli. Selle järele awati 1867. aastal ainult üks uus kool, 1876/68. õppeaastal — 14, 1868/69. a. — 18, järgmisel — 33 ning weel üks aasta edasi — 28 rahwafooli. Alates 1870. aastaga, kus maa nälja tagajärjedest juba enam vähem paranenud oli, läks uute koolide awamine juba palju jõudsamini, nii et a. 1875 ainult neli Soome linna (Keskholm, Sortawala, Joensuu ja Raake) ei olnud suutnud koolide asjus oma peale mõetud kohustust täita. Maal aga kaswas koolide arv 24 a. jooksul rohkem kui kaheksakordsest, sest kuna seal a. 1872 alles 183 kooli oli, ulatas nende arv a. 1897 1510-ni. Järgmise kümne aasta jooksul idusis koolide arv juba 2663 peale, kuna aga 1914—1915. õppeaastal kogu Soomes (ka koolid linnades hulk arwatud) 3250 rahwafooli idõttas.

Koolimata koolide kiirest kaswust, pidi siiski tunnistama, et neid ikkagi liiga wähe oli, et tarwidust rahwa hariduse alal rahuldada. Ikkagi oldi kaugel lõppsihhist: kõik kooliealised lapsed kooli. Umberpõrbdud — wäikene osa lastest sai koolihariduse osaliseks, kuna suurem osa wäljaspool kooli üles kaswas. Seda idendab järgmine tabel, kus 23 aasta kohta kooliskäiwate ja mitte kooliskäiwate laste arv ära tähendatud.

Aastad.	Wanadused.	9—13 a. koolis.	Õppimis- ja kõrgemas rahw. koolis.	Et õppinud.
1872—1873	148400	7155	4,8%	141200
1877—1878	158700	13447	8,5 "	145300
1882—1883	169000	20899	12,4 "	148100
1887—1888	180800	28346	15,7 "	152500
1892—1893	187600	40426	21,5 "	147200
1895—1896	196700	56959	29,5 "	139745

Praegu on kooliskäijate laste % muidugi märksa suurem, kui eelolewas tabelis, jagatades

aga mitte kõrgem kui 50% kõigist lastest. Nii siis, pool kõigist lastest kaswab Soomes ilma koolita üles. Etia juurde seltsib weel üks halbtus, mis teada omalt poolt süwendada aitab: wäga paljud lapsed lahtuwad koolist oma haridust poole tee peal katkestades, s. o. kursust lõpetamata. Nii said 1913—1914 õppeaastal wähe üle 17% kogu õpilaste arwust lõputunnistused, kus juures maal umbes 7000 õpilast wahelklassidest wälja astus. Selle nähtuse põhjused on wäga mitmesugused: wanemate waeusus kui ka kooli kaugus laste asukohast. On leitud, et 11000 last igauis püewas üle 10 kilomeetri ära käima peamad, et kooli peaseba. Kuid ei saa ka salata, et wanemate hoolimatus koolist siin juurel möödul kaasa mõjub

Selle nähtuse kõrwaldamiseks on Soome seadusandlised asutused mitmel puhul abinõusid otjinnud. Juba aastatel 1877—1878 kerkis üles maapäewal küsimus, kas mitte ei tuleks iga kogutonda kohustada vähemalt ühegi rahwafooli awama. Ettepanek lükati tagasi, niisama ka aastatel 1888 ja 1891 tehud ettepanekud — mitmesuguste etteäanete all, kord sellepärast, et ülekohtuseks tunnistati kogutondi nende mitmesugust maksu mõimet ignoreerides, ühtewiisi koolide asutamisega koormata, kord sellepärast, et lapsed, kelle jaoks kõrgemat kooli awada taheti, temasse sisseastumiseks tarwiliselt ette walmistatud ei olla. Dige põhjus seisis aga parteide wastolus koolide juhtimise asjus. Konservatiiv erakonnad olid koolide wõrgu laiendamise wastu, sest et liberaalerakonnad kirjuti kõigust alama rahwafooli juhtimise alal tunnistada ei tahtnud.

Aastal 1893 idõttas senat wälja seaduse eelnõu kogutonna kohuste kohta tarwilisel määral koolide asutamiseks ja sundusliku hariduse sisseseadmiseks. See eelnõu jäi paberile, sest et keiser Alexander III oma nõusolekut tema maapäewale äraandmise kohta ei annud.

Aastal 1894 tuli küsimus maapäewal uuesti arutusele. Hariduse sunduslikuks tunnistamine ei leidnud wastukõla, küll aga seati tarwiliseks keisrilt luba paluda, et järgmine maapäew seaduse annaks, mis kogutondi kohustaks kooli awama sellel määral, et kõik kooliealised lapsed kooli peaseks, ja et mitte tarwis ei oleks lapsi ruumi puudusel kooli wastumõtmata jätta.

See luba saadi, ning 1897. aasta maapäew asus seadust looma. Wigemal järelekasumisel selgus, et nõudmise teostamiseks — iga kooliealine laps pääsegu kooli — koolide

arwu tarnis on kolmekordseks teha. Aastal 1896 tuli üts kool 1766 inimese peale; seaduse järel aga ei tohtinud ühe õpetaja peale üle 50 õpilase tulla; see laste arw kogus aga umbes 568 elaniku pealt, ja kuna Soome elanikkude arw sel ajal 2 248.022 oli, leiame, et Soomes fundusliku alghariduse maksmapanemise korral üle 3950 kooli töötama oleks pidanud, kuna neid aga ainult 1403 oli.

24. mail 1898 finnitati keisri poolt seaduse eelnõu kõrgemate algkoolide awamise kohta Soome maa kogutondades. Seadus kohustas iga kogutonda oma territooriumi kooli ringkondadesse jagama, ning kõrgemaid rahwafooli awama ja ülewal pidama niisugusel arwul, et kõik kogutonna koolialtised lapsed talistamata oma ringtonna kooli pääsels ja emakeeles õpetust saaks. Kooli ringkondade loomisel tulewab „geograafilised ja rahwa keelelised isääralsused, niisama ka juba töötawad koolid arwesse wõtta. Kooli asukohta kaugus õpilasest ei tohi üle wiie kilomeetri ulatada, kui rahwa õredus erandid ei nõua. Kogutondades, kus rahwas wäga õredalt elab ja mitut keelt kõneleb, luuakse wähemusrahwa jaoks isääralsed kooliringkonnad kauguse nõuet tähelepanemata jättes. Kogutonnad, kus semmi kõrgem rahwafool puudub, tuleb see awada, kui vähemalt kolmkümmend selles kogutonnas elawat last soowi awaldawad kooli astuda. Kogutonnad aga, kus kool olemas, peawad wana laiendamiseks ehk uue awamiseks samme astuma, kui koolikõlimate laste arw üle wiieksümne klassi kohta ulatab. Kõik kogutonnas awatud töötawad koolid on kogutonna hoole ja järewalwe all.

Selle seaduse tagajärg awaldus selles, et Soomet peagi tihe koolide wõrk kattis. See oli ettemalmistawaks samants koolifunduse maksmapanemiseks. Ning a. 1910 wõttis maapäew seaduse wastu, mis kohustas kõiki lapsi 7 kuni 13 aasta wanaduses (teatawate eranditega) koolis õppima. Kuid see maapäewa otsus jäi finnitamata, sest et selleaegne weneõbraline walitus rahwahariduse heaks kululandmiseks wastutulelit ei olnud. Nii puudub Soomes tänapäewani koolifundus. Mitmekordsetest katsetest hoolimata ei ole Soome teda luua suutnud. Kuid süüdi selle seaduse puudumises ei laana mitte Soome rahwas, waib wälised põhjused, wälised takistused. Sellepärast on arwata, et nüüd, kus Soome iseseiswa riigina elab, see rahwahariduse edule nii tarwilik seadus mitte kaua ennast oodata ei lasse. Tema ilmumine on wast ainult aja küsimus.

Rahwa hariduse peale wäljaantawate kulude kohta olgu tähendada, et need 1914. aastal 16.414.387 marga peale ulatasid, millest 11.308.401 Smt. maakoolide peale arwata tuleb. Riik maksis maa koolidele sellest summast 5 miljoni Smt., linna koolidele aga ainult 700000 Smt., olgugi et riik kottuleppe järel linna koolide heaks wäljaantawatest summadest 25% maksma oleks pidanud.

Kõrwuti alama ja kõrgema rahwafooliga töötawad, peaaesjaliselt linnades, mitmesugused ettemalmistamise-, õhtu- ning algkoolid (valmistawa-, ilta- ja apukoulut). Ettemalmistamise koolidel oli seefama ülesanne täita, mis alamal rahwafoolilgi, s. o. õpilasi kõrgema rahwafooli jaoks ette walmistada, ning töötasid nendega ühise eestawaga ja ühise tundide arwuga. Õhtukoolid on aga määratud neile koolialtiste lastele, kes mingisuguseil põhjusil normaal rahwafoolis õppida ei saa. Nende koolide õpetawa on piiratud tujul algkoolide oma. Täbaeg neis on õige lühikene: ainult kaks tundi päewas. Abikoolid aga on nõrgaandeliste laste jaoks. Siia kogutakse mitmes koolist kottu lapsed, kes waimiliselt sedawõrr wähe arenenud on (tihti peale kehaliste puuduste tagajärjel), et nad oma laasõpilastega sammu pidada ei suuda. Nad töötawad piiratud laste arwuga (20—25) normaal tundide arwu juures nii, et nad selle nelja aasta jooksul omandawad, mis normaal lapsed kolme aastaga. Vapri abikoolidesse määrab pärast põhjalikku proowimist komisjon, mis wastawa kooli juhatajast, kooliarstist ja koolinõunist koos seisab. Nii pea, kui selgub, et laps nii kaugale edenenud on, et normaal koolis õppimist jatkata wõib, antakse ta tagasi sinna kooli, kust ta abikooli saadeti.

Edasiharimise kool (täiendusklassid) on Soomes korraldamata ja wälja kujunemata, asub alles loomise ajajärgus. Kõll oli juba 1866. aasta kooliseaduses ettenähtud, et õpetajad rahwafooli õpetajatele, kui need soowi awaldasid enmast täiendada, õpetust ja juhatuset selleks andma pit id. Aga alles siis, kui maapäew aastal 1893 edasiharimise kooli heaks isääralised summad määras, wõib korrapäralisest jattukoolist Soomes kõnet olla. Asi edenes siiski kaunis piltamisi, nii et tarwis tuli tema elustamisels itta suuremat ja suuremat riiklist toetust anda.

1907/08. õppeaastal töötasid jattukoolid 392 maakooli juures, mis 7646 õpilasele edasiharimise wõimaldas. Peale seda aga läts asi tagurpidi, ning ilmaõja puhkemisega lõpe-

tasid jätukullassid maal täiesti oma tegemise, sest et valitus selleks ostarbels raha ei määranud. Linnades on nad aga ka sõja ajal töötanud, kuigi mitte igal pool ja ainult piiratud õpilaste arvuga. Nii ulatas viimane 1914/15. õppeaastal ainult 944-ni, sest suurem osa linnu ei olnud jätukullasside avamist tarviliseks pidanud.

Linnades töötavad jätukullassid on aastase kursusega, kus päevas harilikult viie tunni jooksul õpetust jagatakse. Õhtu jätukullassid, kus ainult kaks tundi päevas töötatakse, tulevad väga harva ette. Neis on õpetus niisugasti teoreetiline, kui ka praktiline. Õppeaineteks on emakeel, kodanikuteadus, matemaatika, joonistamine, käsitöö tema puu-, papp- ning raudtöö harudega poeglastele ning näputöö ja majapidamise õpetus tütarlastele. Helsingi jätukullassides õpetatakse peale selle veel Rootsi keelt kolme nädala tunni määral.

Maal aga korraldatakse edasiharimise ostarbel mitmesuguse kestusega kursusi, kus 75, 100 ehk 150 tundi tööd tehakse. Õppeainete valik on õige waba olnud, olgugi et töötava ringkonna inspektor kinnitama pidi. Valitsejal kohal seisab — usundõpetus, emakeel, Soome ajalugu ja matemaatika. Loobus- ja kodanikuteadus tulevad õppetowades õige harva ette; niisama ka ühiskondlikelise iseloomuga ained, nagu kirjandus, piimatööstus, aiandus ehk majapidamine. Õppejõud — pea ilma erandita kohalised rahwakooli õpetajad. Viimasel ajal on aga elavamalt edasiharimise tööd korraldamise ja ümberloomisega küsimust Soomes arutama hakatud. Väga laialdaselt on wool maad võtnud, mis tööd jätukullassides täiesti praktilisele alusele rajada tahab umbes nii, nagu seda tuttav Müncheni pedagoog Georg Perchensteiner soo-

witab. On nõudmistes isegi nii laugele mindud, õppimine jätukullassides tehtagu kõigile sunduslikult, koolisundust kuni 16-ndale eluaastani laiendades ning õppetöö kestus neis määratagu kolme aasta peale (wõrdluseks — meie täienduskooli kaheaastane kursus algkooli seaduses). Kui see kool läbi läheb, siis tuleks igal Soome kodanikul, kes keskkooli ei astu, sunduslikult vähemalt üheksa aastat koolipingil istuda. Seega jõuaks ta isegi Saksamaast ette, kus, nagu teada, kaheaastane sunduslik algkool maksab. Ei ole raske ette kujutada, misuguse määratu tõuke see hariduslikele ja kultuurilisele edenemisele annaks.

Sooma rahwakooli kõigi järkude siemise tööd illustreerimiseks, kui ka selle tööd kohta nähtlita ülevaate andmiseks toon siin juures Soome koolides kõige ligemas minemikus tarwitusel olnud tunnitawad. Tarwitam selleks käepärast olewaid Helsingi ja Tampere linnade koolivalitluste aastaaruandeid, juurde tähendades, et töötawad teistes linnades ja isegi maal peajoontes nimetatud linnade omadega ühtuwad. Ühikute õppeaastate tunnitawade üksteisega wõrdlemisel selgub, et soomlased oma koolitöö siemises korralduses õige konserwatiivsed on, nimelt ses mõttes, et nad selleks pea fugugi muudatusi ette ei wõta, waid et kord kindlaks määratud töötawast, ühikute õppeainetest ning isegi nende jaoks määratud tundide arwust aasta kümnete jooksul kinni peewad. Seeranis maksab see rahwakooli alama ja ülema astme kohta, ja kui lahkumisel ühikute aastate töötawades ette tulewad, siis wast ainult jätku- ehk õhtukoolide omades. Toon siin näituseks Helsingi linnakoolide igafuguste järkude tunniplaani 1915/16. õppeaasta kohta, ehk ma selleks, nagu selhub, ta aastat kümne waremalt tarwitusel olnud tunniplaani tarwitada wõiks.

Jätukoolide nädala tunnitawad:

Tütarlastele.

Usundõpetus	1
Emakeel	5
Kodumaa tundmine	5
Rehtendus	2
Lastehoold ja termisõpetus	4
Majapidamise õpetus	9
Käsitöö	6
Laul	1
Rootsi keel	3

Kokku nädalas 36 tundi.

Poeglastele.

Usundõpetus	1
Emakeel (kirjalikud harjutused ja kirjaseadmine)	6
Kodumaa tundmine	4
Rehtendus ja raamatupidamine	3
Loobusteadus ja termisõid	2
Puu-, metalli- ja papptöö	12
Laul	1
Wõimlemine	1
Rootsi keel	3

Kokku nädalas 33 tundi.

Õeoglaste õhtu jattuklassi tunnikawa.

Emakeel	2
Rehtendus	1
Raamatupidamine	1
Puu- ja metalltöö	6
Rootsi keel	2

Kokku nädalas 12 tundi.

Ühisjattukooli tunnikawa.

Ained.	Näd. tunnid.	
	Õeogl.	Õitart.
Usuõpetus	1	1
Emakeel (kirjalikud harjutused ja kirjade seadmine)	5	5
Kodumaa tundmine	5	5
Rehtendus ja raamatupidamine	5	2
Loodusteadus ja terwishoid	4	—
Puu-, metall- ja papptöö	12	—
Majapidamine	—	10
Lastehoid	—	2
Näputöö	—	6
Laulmine	1	1
Rootsi keel	3	3
Kokku nädalatunda	36	35

Abikoolide tunnikawa.

Ained.	Nädala tunnid klassides.				Kokku nädala tunda
	I	II	III	IV	
Piiblitlugu	2	2	2	2	8
Emakeel: lugemine	6	6	6	6	24
kirjutamine	3	3	3	3	12
Rehtendus	2 ^{1/2}	2 ^{1/2}	2 ^{1/2}	2	9 ^{1/2}
Kodulugu	—	—	2	2	4
Maade teadus	—	—	—	—	—
Zoonistamine	1	1	1	1	4
Räsitöö	6	6	6	6	24
Laulmine	1/2	1/2	1/2	1	2 ^{1/2}
Õõimlemine	—	1	1	1	3
Kokku	24	25	27	27	103

Õhtukooli tunnikawa.

Ained.	Nädala tunnid	
	Kasarmu tün.	Õiefaubri tün.
Usuõpetus	2	—
Emakeel	3	3
Mjalugu	2	2
Maadeteadus	1	1
Rehtendus ja geometria	3	3
Loodusteadus	1	1
Kokku tunda nädalas	12	10

Alama, ettevalmistawa ja õilema rahvakooli tunnikawa.

Õppeained.	Nädala tunnid.										Kokku tunda.	
	Alama- ja ettevalmistaw kool.		Õilem kool.									
			I osa õht III klass.		II osa õht IV II.		III osa õht V fl.		IV osa õht VI fl.			
	I osa õht I klass.	II osa õht II fl.	Õeogl.	Õit.	Õeogl.	Õit.	Õeogl.	Õit.	Õeogl.	Õit.	Õeogl.	Õit.
Usuõpetus	2 ^{1/2}	2 ^{1/2}	4	4	4	4	3	3	3	3	19	19
Emakeel (lugemine)	10	6 ^{1/2}	4	4	3	3	3	3	2	2	50 ^{1/2}	48 ^{1/2}
Kirjalikud harjutused }			3	5	4	5	4	4	4	5		
Loodusteadus (kodulugu)	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	2	2
Rehtendus	3	3	6	4	5	4	6	4	4	4	22	22
Geometria	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	2	—
Maadeteadus	—	—	3	2	3	2	2	2	2	2	10	8
Mjalugu	—	—	—	—	—	—	4	4	4	4	8	8
Loodusteadus	—	—	—	—	2	2	2	2	2	2	6	6
Õitufiri	2	2	2	2	2	1	—	—	—	—	8	7
Zoonistamine	—	1	2	2	2	2	2	2	2	2	9	9
Räsitöö	4	4	2	4	2	4	2	4	2	4	16	24
Laulmine	1 ^{1/2}	1	2	2	2	2	2	2	2	2	10 ^{1/2}	10 ^{1/2}
Õõimlemine	—	—	2	2	2	2	2	2	2	2	8	8
Kokku nädala tunda	24	24	32	30	32	30	32	32	32	32	176	172

Nende tunnikavade kõrvale seame sõrdluseks Tampere rahvaskooli iga tüüpi tunniplaani 1918—1919. õppeaasta jooksul. Selgub, et nad pea täiesti Helsingi omadega, isääraniis aga nädala tundide arvu poolest, kofku langewad.

Õppeained.	Alamaš rahvaskoolis.		Kõrgema kooli klassides.				Kokku.
	I	II	III	IV	V	VI	
Ušudpetus	4/2	6/2	4	4	4	3	20
Ugemine	11/2	10/2	5	2	2	2	21 1/2
Kõdulugu (maatlusõpetus)	4/2	3/2	—	—	—	—	3 1/2
Keeleõpetus ja kirjalikud harjutused	—	—	3	4	4	4	15
Fluſiri	6/2	3	2	2	1	—	11
Maadeteadus	—	—	2	2	2	1(2)*	7(8)
Alugu	—	—	—	—	3	4(3)	7(6)
Kehkendus	6/2	8/2	5	4	3	4	23
Geomeetria	—	—	—	—	1	2	3
Loodusteadus	—	—	—	2	2	2	6
Zoonistatus	3/2	3/2	1	2	2	2	10
Laulmine	3/2	2/2	2	2	2	2	10 1/2
Õõimlemine	3/2	2/2	2	2	2	2	10 1/2
Käsitöö	4	4	4	4	4	4	24
Ühtekokku tunda nädalas . . .	24	24	30	30	32	32	172

*) Klambrites on aine jaoks määratud tundide arv kooli rahvaskoolides.

Tampereš on ka abikooli klassid nõrga- andeliste laste tarwis olemas. Need asuwad linna keskel ühe realkooli juures selleks ots- tarbeks rahvaskoolist eraldatud walgetes ja puhtates ruumides. Klassid on rikkalikult õppeabindudega varustatud. Õpetawad — eriti sellekohase ettevalmistuse saanud — ofa- wamad õppejõud. Abikooli lapsed on pealt näha ofalt normaalsed, ofalt aga kannawad nad kehafittude puiduste märte. Tunni ja õppetawa Tampere abikoolis on järgmine:

Ušudpetus: I klass (3/2 tundi n.) — 32 lugu Uuest Testamendist. II kl. (4/2 tun- di n.) 12 lugu Uuist ja 36 lugu Wanast Testamendist. III kl. (3 t. n.) Wana Testa- mendi lood 9—64 wastawate kohtadega kate- kismusest.

Kõdulugu: I klass (5/2 t. n.), II kl. (4/2 t. n.), III kl. (2 t. n.).

Õmatel: I kl. Ugemine (18/2 t. n.). Kirjutamine — sõnad ja lühikesed laused.

II kl. Ugemine (12/2 t. n.), kirjutamine (6/2 t. n.).

III kl. Ugemine (5 t. n.), kirjalikud harjutused (5 t. n.).

Maadeteadus: III kl. (2 t. n.) ümbruse tundmine ja Soomemaa geograafia.

Kehkendus: I klass (6/2 t. n.) neli tehet 1—10.

II klass (6/2 t. n.) neli tehet 1—50.

III kl. Neli tehet 1—100 ja kirjalik kokku- arwamine¹⁾.

Fluſiri: 1 tund nädalas III klassis. Zoonistamine: I ja II kl. üks tund nädalas, III kl. 2 tundi nädalas.

Käsitöö: I ja II kl. wiis tundi nä- dalas, aga III kl. poeglastel neli tundi, ja tütarlastel wiis tundi näd.

Laulmine: I kl. (4/2 t. n.)—15 laulu. II kl. (2 t. n.) 20 laulu.

III kl. õpetatse laulmist koos teiste õppe- ainetega, peale selle aga 17 laulu iseseiswalt.

Õi puudu Tampereš ka jätkuklassid ega õhtukoolid eriti tütarlastele ja poeglastele. Kuna nende sisenine korraldus ja õpetawad peajoontes Helsingi omadega kokku langewad, ei pea ma tarwilikuts neid siin eriti kõneleba.

Kahe suurema Soome linna, Helsingi ja Tampere, keskuul on koolid korraldatud ka teistes wäiksemas linnus. Niisama ka maal, kus just üleml rahvaskool wastawa rahvaskooli ofaga linnas ühise kawa ja plaani järel töö- tab, kuigi selle wahega, et siin kaks klassi ühe õpetaja juhataba on. Alam rahvaskool aga on siin, nagu üleml jutt oli, kirilik afutus, ning Soome kooli arenemine sibiš

¹⁾ Kehkenduse õpetawast selgub, et abikool nor- maalkoolist umbes ühe õppeaasta wõrra maha jääb.

harilikult isamaalise siuga, mis omalt poolt loomlases nii kui nii tugevat armastust oma tuhandejärwelise ilusa isamaa vastu õhutada ja kasvatada aitab.

Joonistamine on niisuguste õppeainete hulka arvatud, mida iga Soome õpetaja peab tundma ja õpetada oskama. Wana kopeerimise meetod on Soome koolidest kadunud. Juba 1914. aastast jaadik seisab joonistamine muendatud kujul (Ameerika meetod) Soome koolide õppekavades. Praegu võib näha väga ilusaid ja puhtaid töid joonistuse alal.

Wõimlemise peale panna selle jelle klassilise tehase kasvatuse kultiveerimise maal loomulikult suurt rõhku.

Wõimeldakse selleks iseäraliselt sisse seatud ning rikkalikult varustatud võimlemis-saalides. Wiimaseid on juurumate koolide juures mitu olemas (need võimlemise saalid täidavad Soome koolides ka pidu ja koosolekute ruumide ülesannet, sest et pea kõigis koolimajades puuduvad iseäralised „juhla“ saalid). Võimlemisest võtavad poeglastega ühesuguse agarusega oia ka tütarlapsed. Tihthepeale tehakse tunniajal võimlemise harjutusi, sellejuures abinõudena huvitaval viisil koolipinke ja laudu tarvitades. Et aine vastu ka väljaspool kooli huvi äratada, korraldatakse koolitöö wahetageadel ja lõpul ivalikka võimlemispidu. *) Et loomlased võimlemist väga kõrgelt hindavad, näitab muu seas ka see asjalugu, et neil on haridusministeeriumi juures eri võimlemise ja tehase kasvatuse osakond. Praegu juhatab seda osakonda neiu Anni Collan, kes tuntud võimlemise õppeaamtute koksuseadjana ning ühtlasi ka suurem asjatundja sellel alal Soomes.

Üldharidusliste õppeainete käsitamist Soome koolides pole võimalik sellekohaliste andmete puudusel üksikasjaliselt hinnata. Wõiks ainult niipalju tähendada, et emakeele omandamise peale sõnas kui ka kirjast suurt rõhku panna. Silmatorkavalt waljuist nõutakse õigust, puhtust ning korraldust, kirjallikudes töödes. Sellest ka ilu-

*) Niisugune võimlemispidu peeti ära käesoleval aastal, kewadel maikuu, eriti selleks otstarbeks sisse seatud võimlemisplatstil, kolm wersta Helsingist. Umbes wiisada algkooli õpilast (tütarlapsed) tegid ühise komando järele mitmesuguseid enam ehk vähem keerulisi võimlemise harjutusi ning mängu.

kirja eraldamine ja esinemine tunnikawades rjeseiswa õppeainena.

Looduslugu seisab nähtawasti tähelepandawal kohal. Paljusid koolides on amfiteatrina sisse seatud loodusloo klassid olemas. Loodusloolaste piltide, kollektioonide ja preparaaside kogud koolide juures on kaunis rikkalikud. Si puudub üegi meediaskoopid. Õpetamisel on laialt tarvitusel etskursioonide meetod.

Rehkenduse materjaali ärajaotamine õppeaastate peale, wastab pea täiesti meie koolide omale. Ka kümmedmurdude kurjus käib lihtmurdude kurjuse eel ja asub kolmandama õppeaasta programmis. Teeminata tähelepauu jaab õjaks aga nimega arwudele ja aja arwamisele.

Rehkenduse meetodilise käsituse juures panna selle rõhku selle peale, et sõnaline wäljendus tehete algoritmide seletamise juures võimalikult üksikasjalik ja ühtlane oleks. Selle tagajärjel on võimalik rehkendusdides kooris antawaid wastuseid ja seletust kuulda. Urujaadaw, et see õpetusele teatava mehaanilise ilme annab.

Geometriat hakatakse õige hilja — alles wiimasil õppeaastal — õpetama. Täieline wastolu selles juhtes meie koolidega.

Soome koolides malitseb kindel ford — distsipliin — õppetöö ajal. Hommikul, õppetöö algusel, seatwad õpilased endid kooli hoomi peal ridadesse, kust neid wastawa klassi õpetaja siis kooliruumidesse wiib. Tunni ajal on klassis täieline vaikust. Ükski õpilane ei tee katseki jutuwajamisega, woi mõnel muul wiisil klassi korda rikkuda. Wastust andes hoiawad lapsed käed selja taga koku pandult. Klassis liikumine sünnib jookstes, et aega wõita. Tunni lõpul tõusewad õpilased pilsti ja marsiwad ridades klassist wälja. Ridades tulewad lapsed ka palwale ehk kogumiskohale ja lahkuwad sealt tekkimas korras. Saalis on igal õpilasel oma koht teada, kuhu ta wiibimata seisma asub. Klasside seinad ja kooli mööbel on puhas ja määrmata. Kooliruumides silma me rohkesti igasugu maale ja kujusid, afendel ja pinkidel aga — haruldajelt rohkel määral lilleid.

Õppetöö algab kell 8 hommikul ja kestab tunni kella 10-ni. Siis on kahetunniline wahetage, kus lapsed kodu käitwad einet wõtmas. Kella 12 tunni kolmeni kestab õppetöö teine jark. Koolides, mis kahõ õpilaste wahetusega töötawad — ja neid on Soomes kaunis hulgakene, sest ka Soomes on ruumi-

de puudus tuntav, — käib õppetöö wahewagabel kella 10—12 ning 3—6.

Enne- ja pärastlõunaste klasside tööaeg waheldub iga õppeaasta järele: klassid mis tänawu ennelõunat töötawad, muutuwad tulewal aastal pärastlõunasteks ja ümberpöördukt.

*

Olen katjunud elumiste riidadega anda lugejatele pildi Soome koolist. See pilt ei pretendeeri lauetki olla täielik ehk põhjalik, kuid loodan siiski, et lugeja tema abil teatawa ettekujutuse Soome koolioludest wõib luua. Meie näeme, kuidas Soome koolis tegeliku tähtsusega õppeained walitsewal kohal seisawad ning kuidas kool kõigest kuldunud ilmutab areneda töökooli sihis. See Soome kooli oskusline iseloom wõiks olla wahest küll ka meilegi tähtsiks, mis Cesti kooli arenemisteed näidata aitaks, näitama peaks. — *Vitae, non sholae discitur**).

Edasi teeniks mist küll tähelepanu ke radekalisim, millega Soome koolimehed on wõõraste keelte küsimuse oma algkoolis ära õrjustanud: algkoolis mitte ühtegi wõõrast

keelt. Selge pedagoogiline seisukoht, waba igast kompromisist. Wiimaks olgu tähendatud, jelle mõddukuse ja ettewaatlikkuse peale, millega Soome koolimehed omi koolireforme teostawad. Neile ei ole ühtluskooli mõte jügugi wõõras ega tundmata. Kuid nad tahawad ära proowida, kui paugelt see koolikuju nende oludele omane ja sobiw on. Sellest siis ka see ühtluskooli loomise katse Helsingi moraallütseumi juures. Soome koolimehed saawad wististi aru, et kultuurriit, nagu Soome, ilma koolisunduseta läbi ei saa. Kuid nad ütlesid, et nad seda läbi wia praegusel silmapilgul ei suuda, sest neil puuduwad mitmed eeltingimised, kõige pealt õppejõud tarnelisel määral ja arwul. Ja nende terwe tähelepanek on koondatud selle peale, et eeltingimisi luua, mis koolisunduse maksmapanemise wõimalikuks teewad.

Wäike kool on noor ja ilma minewikuta. Ta ahtub weel täiesti loomise ajajärgus — *in statu nascendi*. Traditsioonid puuduwad tal täiesti. Ei oleks seepärast jügugi üleliiga neid traditsioone laenata sealt, kus kool need arenemistärgud läbi on elanud, mis meie koolil arwatawasti weel ees.

Soome keeffkoolid.

G. Olli.

Wahulikult edenemas töötanud Soome koolid. Rewolutsioon, mis meie koolid eba-loomulikult seisuforrast wabastas ja loomise ja õstmise üle juhtis, on Soome koolidest üle läinud ilma nähtawaid jälgi jätmata. Saawad, mis rahutused ja sõda ka Soome koolidelegi lõõnud, on juba paranenud, majad parandatud, harwa näed weel maha müürides kuulipilduja, wõi wundamendis suurtükikivuli jälgi, ja koolielus pole märgata seda rahutut õstmist, mis meilt niipalju aega ja jõudu nõuab. Soome kool oli nähtawasti sellets liig kindel ehitus, et teda segadusse wia. Suurte pedagoogiliste probleemide lahendamise, mille tarwidust ka Soomes tuntakse, sünnib ettewaatlisult ja pikkamisi. Ühiskool töötab Soomes juba aastat nelikümme ja heade tagajärgedega. Ühtluskooli mõte hakkab alles pinda leidma ja sellel ajal teha ke esimesi ettewaatlikke samme. Silmalik

kool on Soome õpetajaskonnale ja juhtivatele jõududele wõõras. Arutataffe ainult mõõdamines küsimust, kas usuõpetusest wõiks wabastada õpilasi, kelle wananad jeda soowitwad. Et kool ilma usuõpetuseta oleks, on Soome koolile lähedalolewale ringkondale, kellega nende riidade kirjutaja kokku puutus, wastuwõtmata. Üldharidusline kool Soomes on õppekool, hea õppekool, jõudjate ruumide, rikkalikkude õpperahenditega ja hästi ettewalmistatud õppejõududega. Mitmetamadki soomlased kooli tüüpi, mis meie keeffkoolis hüüame, „oppikoulu“. Töökooli elementa leidub Soome koolides niipalju, et neis töõpetus on tähtsöl kohal ja kõrgel järjel, isearanis rahwakoolis. Keeffkoolides teewad õpilased praktilisi töid keemias ja loodusteaduses, kogutwad herbariume kodumaa taimestikust ja kollekttsioone omanmaa mineraalidest. Mitmes koolis on näha kodumaa lindude ja teiste loomade kogusid, mis õpilased ja õpetajad on soetanud. Tü-

*) Õpita ke elu, aga mitte kooli tarwis.

tarlaste liitjeumides õpetatakse majapidamist mitte üksi teoreetiliselt vaid täiesti praktiliselt.

Töökooli idee teostamiseks võib jedaagi lugeda, et üleüldises hariduse füstidamis väga mitmesugused oskuskoolid tähtsat osa etendavad. Tänavusel Soome mesjel esi- nes muude hulgas isegi kool, kus perenaiste abijad ja lastehoidjaid ette valmistatakse. Soome majapidamise, aiatöö, käsitöö ja mitmed teised oskuskoolid on Gectis annu tun- tud, paljugi Gesti noortjugu on neis õppinud ja töötab nüüd heade tagajärgedega oma kodumaal. Töökooli alles ulatuses, nagu kel- le kooli teoreetisud teda meile ette kujutavad, ei ole jõutud Soomeski teostada. On selleks väga palju eeldõid ja ainelist kulu vaja.

Oma teemale lähenedes, pean tähendama, et üleüldine pilt Soome kekkoolide korraldu- jest leidub juba „Kasvatuse“ 1. aastak. 3. vihus Heikki Ojansuu kirjatükis. Kõrjum jeda pilti täiendada, niipalju kui see isiklik- hude muljete ja saadavaloleva kirjanduse najal võimalik on.

Soome kekkool, Kootsi aegne pärandus, oli ja jäi kaua aega suuremale hulgaie ma- elanikkudele, soomlastele, mõraks ja kätte- soamatuks. Esiotja oli kekkool ladinakeelne, hiljem rootsikeelne, ja alles läinud aastajaja teisel poolel, 1858. aastal, avati esimene soomekeelne kekkool ja keegi Iiväskyläs, pea- linnast kaugel, jekt tolleaegne rootsimeelne valitlus ei jallinud soomekeelset kekkooli oma lähedal. Selmisest Soome kekkoolide ajalooft olgu weel nimetatud, et nende kas- tamine väga pikkamisi edenes: 17. aastajaja keskel pandi neile alus, ja aastal 1800. oli Soomes kõigist üks gümnaasium Por- woos ja teine Turus. Wiiburis ja teistes Ida-Soome linnades, mis tol ajal juba We- ne riigi külge kuulusid, olid weel mitmesugu- sed õppeasutused, muude hulgas Wiiburis ka tütarlastele, kelle tarvis mujal Soomes ainukefki kooli ei olnud.

1872. aasta koolikorralduse järele, mis praegugi weel oma peaosades jõus on, jaga- ti kõrgemad koolid kolme liiki: liitjeumideks, kekkoolideks ja tütarlaste koolideks (hjeo, kekkikoulu ja tyttökoulu.) Liitjeumid on ka- helia-klassilised ja valmistavad oma õpilasi ülikooli astumiseks ette. Nad on kahesugu- sed: klassikalised, kus Ladina keel 35 nädala- tunniga peakeeleks on jäänud, ja reaalliit- jeumid, kus uued keeled, Saksa keelega ees- otjas, loodusteadus ja matemaatika esimesel kohal on. Viimasel ajal on mitmed klassi-

falised ja reaalliitjeumid jaolisteks kooli- deks muudetud; neis on wiis alamat klassi- lihjed oma lõpetatud kursusega; kolm üle- mat klassi lahjuvad klassikalisteks ja reaali- klassideks; esimestes õpetatakse 18 tundi La- dina keelt, wiimastes jelle ajemel musi keeli, loodusteadust ja matemaatikat. Lähem tundide jaotus leidub alamaalkoodud tunni- kavades.

Spetsialisi ülesandeid teostavad kaks liit- jeumi Helsingis; üks Helsingin Suomalai- nen Normaalihjeo, teine samasugune rootsi- keelne. Wiimane avati 1864 Helsingis, esi- mene mõni aasta hiljem Hämeenlinnas, too- di aga 1887. a., kui valitlus juba soomekeel- sete koolide vastu leplikumaks oli muutu- nud, ka Helsingi. Esiotja olid nad klassika- lised liitjeumid, nüüd aga kahesordjed koolid, kus eslinimetatud tüübi korral ka täieline reaalkool töötab. Neis liitjeumides jaarvad kekkoolide õpetajate kandidaadid oma prakti- lise ettevalmistuse. Et kekkooli õpetajaks jaada, on vaja Helsingi ülikooli filosoofia fakultedis kandidaadi eksam teha, jeklomas pedagoogika eksam ära anda ja siis weel kabe jemetri mätlusel normaalliitjeumis klemõpe- taja juhatusel õpetuse andmist waabelda ja praktilisi töid teha ja lõpuks ülemõpetajate- kogu ees proovijunda anda. Suomalainen Normaalihjeos omandajid kekkooliõpetajai kulle 1918. a. jügisjemetril 27 isikut, 14 noisterahwast ja 13 meesterahwast. 1919. a. kewadel 22 isikut, nende hulgas 10 daami. 1918. a. kewadel omandajid keal joonistamise ja ilufirja õpetajai kulle 6 isikut (2 naister. ja 4 meester.)

Alamad kekkoolid (kekkikoulu) on wiie- klassilised reaalkoolid; nende õppekawa on samasugune, kui liitjeumi wastawates klas- sides. Alama kekkooli lõpetajad võivad täielise liitjeumi 6. klassi astuda et ülikooli pääeda, wõi kõrgemasse erikooli, nagu teh- nikumidesse ja põllutöökoolidesse minna. Paljud hakkawad koolist lahjudes raudteel, apteekides ja mujal tööle.

Tütarlaste koolid olid tänini wiieklas- lised, wiimasel ajal muudetakse nad aga kineelassilisteks ja kätatakse neile weel kolm kõrgemat klassi juure, mille läbi nad täie- listeks 9-klassilisteks tütarlaste liitjeumi- deks muutuwad, mis ülikooli astumiseks et- tevalmistatavad. Et Soome koolide mitme- keelidust alla kriipsutada, tähendan, et Helsingis on weel üks soome- ja teine rootsikeelne tütarlaste kool, kus kursus keite aastat kes- tab. Ühenduses tütarlaste koolidega on

Helsingis jätku-koolid kolmreklassilise kurjusega, üks hoone- ja teine rootsikeelne. Need koolid valmistavad peaaegjalikult õpetajaid tütarlaste koolide tarvis. Jätkukoolid töötavad 1885. a. alates, aga viimasel ajal on nad oma tähtsuse kaotanud, sest ifka jägeda-

mini astuvad noored neiu ülikooli, et oma ametiwendadega kooli töö tarvis ühesugust ettemalmistust saada.

Viimaste statistika andmete järele (1916.—1917. õppeaast.) jääme Soome riigikoolidest järgmise pildi:

	Soomekeelsete.	Rootsikeelsete.
Klassikalisi lütseumid	4	2
Jaolisi lütseumid	14	6
Alamaid kehtkooli	5 — 545	4 — 589
Tütarlaste kooli	11 — 2650	4 — 1106
Tütarlaste jätkukooli	2 — 127	1 — 68
Kokku	36 — 8213 õpil.	17 — 3598 õpil.

Kirves klassikalises lütseumis oli 1415 õpilast, läbistifku 236 õpilast igas arutuses, 21 jaolises lütseumis 5331 õpilast, 254 igapäevise kohta. Soome õppeaastale koolides on õpilaste arv viimastel aastafümmetel tugevasti tõusnud: 1896.—97. a. oli õpilaste arv 3834, 1906.—07. — 6938. Rootsi õppeaastale koolides tõuseb õpilaste arv pikemaajaks; ülemalnimetatud õppeaastatel oli nende õpilaste arv 2299 ja 3102.

Õpetajaid oli riigi koolides 1916.—17. õppeaastatel 874, neist 552 mees- ja 322 naisõpetajat; viimastest oli 90 õpetajat poeglaste lütseumides ja alamais kehtkoolides. Naisõpetajate arv on viimasel ajal nii relatiivselt kui ka absoluutselt tõusnud.

Kulufid oli riigil mainitud koolide ülemalpidamises 1916.—17. õppeaastal 5 miljoni 524.030 Smf. Sellest summast kulutati lütseumide peale 3.630.000 Smf. Iga õpilase peale tuli lütseumis 474 Smf., alamais kehtkoolis 409 Smf. ja tütarlaste koolis 310 Smf.

Riigikoolide korral töötab Soomes suur hulk erafoole, kes riigilt toetust saavad. Mõned erafoolid on kogufondade omad, juurem hulk peetakse üleval selle otstarbega asutatud seftide poolt; on ka üfsikuid eraettevõtteid jellel alal. Mitmed praegused riigikoolid on oma tegevust erafoolidena alanud. Tõuget erafoolide avamisele andis see asjaolu, et valitsus, kes minewa aastafaja teise pooleni peaaegu ainult Rootsi keelt kõnelenatest ülemahtisi liigetest koos seftis, soomekeelsete koolide vastu vaenuslik oli, ja kui ta neid avastati, siis mitte pealinna, vaid küsfil kaugeimal väikestes linnades. Et Helsingi ja ta ümbruse Soome lastele võimaldada ennast ülikooli tarvis ettemalmistada, avati Helsingis 1871. aastal erafool. See foal õpetas oma tegevuse, kui 1887. a. normaali-

lütseum Hämeenlinnast Helsingi toodi. Ra esimene tütarlaste koolid algasid oma tegevust erafoolidena, hiljem on nad maapäeva nõudmise peale valitsuse poolt üle võetud.

Uus ajajärg erafoolide edenemises loos algas 1880. aastatel, kui Ümberika eeskujule hakati asutama ühiskooli mõlemast soost õpilaste tarvis. Esimene neist on 1883. a. Helsingis avatud rootsikeelne foal „Läroverket för gossar och flickor“. Kolm aastat hiljem algas pealinna oma tegevust esimene jamatiühbiline soomekeelne foal „Suomalainen Yhteiskoulu“. Järgmisel aastafümmet teftis veel mitu uut ühiskooli. 1900. a. oli nende arv juba 29; ka hiljem on nende koolide arv ifka kaotanud, mitmed ühiskoolid ajuvad maal. 1916.—17. õppeaastal oli Soomes 72 era ühiskooli, millest suurem hulk ülikoolile ette valmistas. Ühiskool leidis tuge nõnda nimetatud naisliikumises, mis minewa aastafaja 80. aastatel Soomes laiali lagunes ja vaenustatud poolehoidmist leidis. Ühesuguse kasvatusel läbi lootsid naisliikumise poolehoidjad naisele ka jotsikaalises ja riiklises elus mehega ühesuguseid elutingimisi luua. Ra pedagoogilistest külest oodati ühiskoolist ainult head, oletati, et poeglaste ja ja tütarlaste ühine koolitöö nende iseloomu peale kasvatavalt mõjub ja koolile pehmemat, perekondlilise ja koduse ilme annab. Ühiskooli vastasid tõendasid, et tütarlapsed keha- ja vaenujõu poolest nõrgemad, poistega ilma suure jõupingutuseta võistelda ei suuda, avaldati kartust, et ühiskool mõlema foal karakteri peale kahjulikult mõjub, tütarlastelt nende naiselikkuse ja poistelt nende mehilise ja ettemõttlilise rõõwib. Et puudunud ka häaled, kes puudisid tõendada, et ühiskool noorfoal moraallile hädaohtlik olla. Et aga neil kartustel ja kahtlustel faktiline alus puudus, ja ühiskooli

ajutamine, ijaarvanis wäiksemates linnades, ametliiselt fergem oli, siis lai see fooliduup waldawaks erafoolide hulgas. 1916.—17. õppeaastal oli Soomes 83 erakehtfooli, 60 loome- ja 23 rootsikeelise. Nende hulgas oli üks poeglaste lüheum, 7 tütarlaste lüheumi, 3 tütarlaste fooli ja 72 ühisfooli; 52 fooli olid täie klassiarwuga ülifoolile ettevalmistawad õppeasutused, teised wäiklassilised kehtfoolid. Peale selle olid veel mitmes linnas keht- ja tütarlaste foolide poolt ajutatud küpsuse-õppimise õigusega jätkuflassid; niisuguste õppeasutuste arw oli mainitud õppeaastal 14, loomekeeliseid 8 ja rootsikeeliseid 6 — 593 õpilasega. Kõik era-õppeasutused on reaalfoolid, wäheste õppekawas on Badina keel wabatahtlike õppeainena. Erafoolides oli 1916.—17. õppeaastal 13.829 õpilast, 9.777 Soome ja 4052 Rootsi keelt kõnelejat. Jätkuflassidega ühes oli erakehtfoolides 14.422 õpilast, 5.534 poissi ja 8.888 tütarlast. Erakehtfoolide õpilaste arw oli samasuguste riigifoolide õpilaste arwust 2.611 wõrra juurem. Erafoolides oli 1.147 õppejõudu, 567 õpetajat ja 580 õpetajanna. Mitme õpetaja peateenistuskohast oli kohalises riigifoolis.

Kohaliliselt on walitus erafoole juba nende ajutusest alates toetanud. 1916.—17. õppeaastal said nad riigikassast üle kahe miljoni marga toetust, koguwõnab andsid omalt poolt üle 300.000 Smk. ja õppemaksu kogus ligi 2 miljoni marka. Õppemaks on mõnes pealinna foolis 175 Smk., maal aga 30—40 Smk. poolest aastas. Riigikassa seisufoolilt on erafoolid wäga kasulikul: iga riigifooli õpilase peale kulutas riik läbistiku 397,62 Smk., erafoolides aga kõigest

148,11 Smk. aastas. Arusaadaw et erafoolid wäiksemates majanduslikes tingimustes töötawad ja pedagoogiline tegevus neis selle all kannatab. Sellepärast läheb wiimase ajal ifka tugewamaks nõudmine, et riik erafoolid, ijaarvanis majandusliiselt nõrgemad, üle wõtaks. Walitus on ajunud selles küsimuses heatahtlikule seisukohale.

Õpetajate ühendust rahwafooli ja kehtfooli wahel ei olnud kunni wiimase ajani; alles 1905. aastal anti wälja korraldus, mille järel kehtfooli jisseastumiseks rahwafooli nelja wasta kursuse lõpetamist nõutakse. Tähtis oia õpilasi astub kehtfooli rahwafoolilt, aga wäga palju ka ettevalmistamisfoolidest. 1916.—17. õppeaastal astus kehtfoolide õpimeestesse klassidesse 4.349 õpilast; neist tulid rahwafoolidest 3055, ettevalmistamisfoolidest 1039 ja mujalt 255. Dia õpilasi tuleb rahwafooli neljandast klassist, aga pea niisama palju wiindast ja kuendast klassist. Wanemad, ijaarvanis maal, wiimistawad oma laste kehtfooli panemisega ja arwawad paremaks, et laps enne rahwafooli läbi teeks ja siis alles kehtfooli astuks. Selleläbi läheb aga paljudel lastel hull aega kaduma: need lapsed, kes ettevalmistamise foolilt tulewad, on kolm aastat õppinud, aga rahwafoolilt tulejad wähemast neli, aga ka wiis ja kuus aastat. Õpilaste wanadus on selle tõttu kehtfooli klassides wäga mitmekesine, nagu see alamaltõudub tabelist selgub. Ühis- ja tütarlaste lüheumid on 9-klassilised ja nende ettevalmistamisfoolid kahe aastase kursusega.

Õpilaste wanadus 1. ja lõpuklassides 1919. aasta algul.

	I II.	VIII wõi IX II.
Helsingin Normaalkõhse	9,8 — 14,2 a.	17,8 — 20,9 a.
Tampereen Lyseo	9,7 — 14,3 "	17,7 — 20,9 "
Tampereen Yhteiskoulu	8,98 — 13,86 "	16,72 — 21,85 " (IX II.)
Tampereen Tyttölyseo	9 — 15 "	18 — 22 " (IX II.)

Et kehtfoolidesse ettevalmistamist ühtlustada ja ka muul põhjustel, on päewakorrale kehtinud ühtluskooli küsimus, mis lenni aga veel otsustamata. Rahwafooli õpetajad on ühtluskooli poolt, kehtfooli õpetajad eitawal, wõi kahlewal seisukohal. Kardetakse, et wõõraste keelte õpetus palju kaotab, kui ta faks aastat edasi liitatakse (Soomne rahwafoolides ei õpetata wõõraid keeli, ka mitte teist kodumaa, s. o. Rootsi keelt), ja et ka muul alal kehtfool oma saawutuste poolest madamale

langeks, kui ta ühtluskooli kõrgemaks astumiseks muutuks. Et selle laialdase ja keerulise küsimuse otsustamiseks faktiilist materjali muretseda, ajutati 1919. a. sügisel, walituse poolt kokkufututud komitee katra järele, faks katse lüheumi, üs Helsingi normaalkõhse juures ja teine Symbastyläs, kus jisseastujatel rahwafooli kursus kermelt nõutakse. Need uued foolid oleksid kuueklassilised ja nende lõpetajad peateksid ülifooli.

Viimaste aastate poliitilised sündmused, isäran. riiklike üleseisvuse jaatutamine on ka Soome koolide õppe- ja tunnikavasse muutusi toonud ja uute võimalikkude muu-

datuste tõttu on tunnikavad palju ajutist laadi. Mõnel toome võrdluseks kõikide kehtfooli tüüpide 1918.—1919. õppeaasta tunnikavad, nagu nad koolide aruan. leiduvad.

Klassikaliste lütsseumide ajutine tunnikava.

A i n e.	Klassikaliste lütsseumide ajutine tunnikava.								Kokku.	
	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII		
Usuõpetus	2	2	2	2	2	2	2	2	16	
Filosoofia algõpetus	—	—	—	—	—	—	2	2	4	
Õppekeel	5	3	3	3	3	3	3	3	26	
Radina keel	4	3	2	2	2	3	2	2	20	
Teine kodumaa keel	—	5	5	5	5	5	5	5	35	
Saksa keel	—	—	4	4	3	3	3	3	20	
Greeka või Prantsuse keel	—	—	—	—	—	4	4	4	12	
Ujalugu ja ühiskonnateadus	—	2	2	3	3	4	3	4	21	
Maadeteadus	3	2	2	2	2	—	—	—	11	
Loodusteadus	3	2	2	2	3	—	—	—	12	
Füüsika ja keemia	—	—	—	—	—	2	2	2	6	
Matemaatika	5	4	4	4	4	3	3	3	30	
Musika	} 3	2	1	1	1	1	1	—	10	
Õppimise ja töötamine		2	1	1	1	1	1	—	7	
Õppimise	3	3	3	3	2	2	2	2	20	
Tervisõpetus	—	—	—	—	1	—	—	—	1	
Töötamine	2	2	—	—	—	—	—	—	4	
	Kokku	30	30	30	31	31	32	32	32	248
Vabatahtlikud õppeained:										
Kaamatupidamine	—	—	—	1	1	—	—	—	—	2
Töötamine	—	—	1	1	1	1	1	1	1	6
Õppimise	2	2	2	—	—	—	—	—	—	6

Tähtlaste lütsseumide ajutine tunnikava.

A i n e	Tähtlaste kool.						Lütsseumi klassid.			Kokku.	
	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX		
Usuõpetus	2	2	2	2	2	2	2	2	2	18	
Filosoofia ja algõpetus	—	—	—	—	—	—	—	2	2	4	
Õppekeel	4	3	3	3	2	2	3	3	3	26	
Teine kodumaa keel	4	2	2	2	2	2	3	2	2	21	
Saksa keel	—	4	4	3	3	3	4	3	3	27	
Prantsuse või Itaalia keel	—	—	—	4	3	3	3	3	3	19	
Ujalugu	2	2	2	2	2	3	3	3	4	23	
Maadeteadus	2	2	2	2	1	1	} 1	1	1	25	
Loodusteadus	2	2	2	2	2	2		1	1	1	
Füüsika ja keemia	—	—	—	—	3	2	2	2	2	11	
Matemaatika	4	3	4	3	3	3	4	4	4	32	
Musika	} 3	3	2	2	2	1	2	2	1	18	
Õppimise ja töötamine		2	2	2	2	1	2	2	1	14	
Õppimise	3	3	3	3	2	2	3	3	3	25	
Tervisõpetus	—	—	—	—	—	2	—	—	—	2	
Töötamine	2	2	2	1	1	1	1	1	1	12	
Õppimise	2	2	2	2	—	—	—	—	—	8	
Majapidamisõpetus	—	—	—	—	3	3	—	—	—	6	
	Kokku	30	30	30	31	31	32	31	31	31	277
Kaamatupidamine (vabatahtline)	—	—	—	—	1	1	—	—	—	2	

Saaliste lütseumide ajutine tunnikawa.

A i n e.	Reffkool					Klassifiline jagu.				Kokku.	Reaal-jagu.			Kokku.
	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	VI		VII	VIII		
Uhuõpetus	2	2	2	2	2	2	2	2	16	2	2	2	16	
Filosoofia algõpetus	—	—	—	—	—	—	2	2	4	—	2	2	4	
Õppekeel	5	5	3	3	3	3	3	3	26	3	3	3	26	
Veine kodumaa keel	4	3	3	2	2	2	2	2	20	2	2	2	20	
Saksa keel	—	4	4	4	3	4	3	3	25	4	3	3	25	
Prantsuse ehk Wene keel	—	—	—	—	—	4	4	4	12	4	4	4	12	
Ladina keel	—	—	—	—	—	6	6	6	18	—	—	—	—	
Ujalugu ja iihisformateadus	—	2	3	3	4	3	4	4	23	3	4	4	23	
Maadeteadus	3	2	3	2	1	2	1	1	27	2	1	1	27	
Loodusteadus	3	2	2	2	3									
Füüsika ja keemia	—	—	—	3	3	(2)	(2)	(2)	6	(6)	2	2	2	12
Matemaatika	5	4	4	4	4	3	3	3	30	5	5	5	36	
Muusika	3	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Joonistamine ja woolimine			2	2	2	(2)	(2)	(2)	12	(6)	2	2	2	18
Wõimlemine	3	3	3	3	2	2	2	2	20	2	2	2	20	
Terwisõpetus	—	—	—	—	1	—	—	—	1	—	—	—	1	
Laulmine	2	2	1	—	—	—	—	—	5	—	—	—	5	
Raamatupidamine	—	—	—	1	1	—	—	—	2	—	—	—	2	
Kokku	30	30	30	31	31	31	32	32	32	31	32	32	32	

Wabatahtlijed õppeained:

Inglis keel	—	—	—	1	1	1	1	1	5	1	1	1	5
Laulmine	—	—	2	—	—	—	—	—	6	—	—	—	6
Miterdamine	2	2	—	—	—	—	2	2	4	2	2	2	16

L ä h e n d u s. Niihästi klassifilise ni õpilased mõivad wabatahta Prantsuse ehk kui ka reaal-liini õpilased mõivad wabatahta Wene keele reaalliini füüsikaga ja keemiaga, Prantsuse keelt Wene keelega, klassifilise lii- ka joonistamisega.

Tampere Soome lühikooli tunnikawa 1917.—1918. õppeaastal.

Õppeained.	Ettemalm. tool.		Reffkooli klassid.									Kokku.
	II kl.	I kl.	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	
Uhuõpetus	1	2	3	2	2	2	2	2	2	2	2	22
Filosoofia algõpetus	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	2
Soome keel	5	6	5	4	4	3	3	3	3	3	3	42
Krootsi keel	—	—	—	4	3	3	2	2	2	2	2	20
Wene keel	—	—	—	—	4	4	3	3	2	2 ^{1/2}	2	20 ^{1/2}
Saksa keel	—	—	—	—	—	4	4	3	3	3	3	20
Inglis wõi Ladina keel	—	—	—	—	—	—	—	—	5	5	5	15
Ujalugu	—	—	—	2	2	2	3	4	3	3 ^{1/2}	3	22 ^{1/2}
Maadeteadus	—	3	4	2	2	2	2	—	—	—	1	16
Loodusteadus	—	—	—	2	3	2	2	3	2	—	—	14
Matemaatika	2	4	4	4	4	4	4	5	3	4	4	42
Füüsika ja keemia	—	—	—	—	—	—	3	2	2	2	2	11
Terwisõpetus	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	1
Muusika	2 ^{1/2}	2	3	2	1	—	—	—	—	—	—	10 ^{1/2}
Joonistamine	—	—	—	2	2	2	1	1	1	1	1	11
Laulmine	—	—	2	1	1	—	—	1	1	1	1	8
Räsiõbb	—	—	3	3	—	—	—	—	—	—	—	6
Wõimlemine	1 ^{1/2}	—	3	2	2	2	2	2	2	2	2	20 ^{1/2}
Kokku	12	17	27	30	30	30	31	32	31	32	32	304

M ä r k u s: Joonistamine on VIII ja IX klassis wabatahtline õppeaine.

Ülemalstoodsid tunnikavad olid tarvitu-
jel 1918.—19. õppeaastal. Järgmise õppe-
aasta tunnikavades on Wene keele tundide
arv vähenenud, Inglis või Prantsus keele
kõnits, ja koolides, kus Wene keel waba õppe-
aine, on vähenenud õpilaste arv, kes Wene
keelt õpitavad.

Kui meie Soome ja Gesti keeffkoole nende
tunnikavade juhtes mõrdsime, siis leiame
mõned jooned, mis neid koole iseloomusta-
wad. Soomest mõtame 2-klasilise ühiskooli
tunnikawa kahelasilise ettevalmistamise
kooliga ja meilt haridusministeeriumi poolt
väljatõotatud ühtluskooli tunnikawa, nagu
see Tallinna keeffkoolide juhatajate ja Õpetajate
Liidu edustajate nõudmisel haridusmi-
nisteeriumis tänawu augustikuu lõpul aru-
tusel oli.

Mõlemis koolis on kursus üheteistkümnee-
aastane. Soomes kaheaastane valmistawa
koolu ja siis 9-aastane oppikoolu, meil esi-
mene ühtluskooli aste — kuueaastane alg-
kool ja teine aste — wiisaastane keeffkool.
Soome ühiskooli astud ka palju õpilasi wäl-
jaspoolt ettevalmistamise kooli ja nende
õppimise aeg on pikem, kui 11 aastat. Soo-
mes on nelja fundusliku mõdrakeele tar-
wis 75 tundi nädalas, meil kolme mõdra
keelele 65—68 tundi määratud; Soomes on
kolmele efinesele keelele igaihele 20 tundi
antud, meil efinesele 35, keisele 23 ja kol-
mandale 7 või 10 tundi nädalas.

Humanitaar õppeainetele, kui meie nende
hulka arwane wuõpetuse, koduloo, ühiskon-
nateaduse, filosoofia algõpetuse, ajaloo ja
keeled, on määratud Soomes 163, meil 154,
või 145 tundi nädalas. Gmafeele tundide
arw on Soomes 42, meil 47. Loodusteadust
Soomes 26, meil 40—43 tundi; matemaati-
kat 42, Gesti koolis 40—43 tundi; maade-
teaduse tundide arw on ligikaudu ühesu-
rune: 16 ja 15. Osa meie koduloo tundi-
dest mõiks nende siisu poolest loodusteaduse
ja maadeteaduse külge liita, siis lähets wa-
he humanitaar ja reaali õppeainete wahel meil
ja Soomes weel suuremaks. Silmapaistew
on wahe õstusõppeainetes, mille hulka laul-
mine, wõimlamine, tööõpetus ja joonista-
mine, woolmine ja ilufiri tulewad arwata:
Soomes on nende õppeainete jaoks 56, meil
88 tundi. Ülemalstoodsid mõrdsime koku-
mõttes, mõiks öelda, et Soome kooli awal-
dab rohkem humanitaar, meil reaali kalbu-
tus.

Mõrdsime üheülbiste tundide arwu, siis

näeme, et meil õpilased on tundidega rohkem
koormatud: meil on tundide ülemmäär 36,
Soomes 32; meil on tundide kogusumma
347, Soomes 275, mis lähistikku iga klassi
kohu 31,5 ja 25 tundi wälja teeb. Dialt wä-
hendab wahet see asjaolu, et meil tund wäl-
tab 45, Soomes 50 minutit; Soomes on õp-
petunnid kella 8—11 ja 1—3 päewal, mõ-
nes koolis on waheaeg ka kella 11—12 päe-
wal. Kahewahetusaga Soome keeffkoolid,
nähtawasti, ei töota, kuna meil see wiimajel
ajal harilikult nähtuseks kipub jääma, nagu
see Soome algkoolideski on.

Soome koolide awaraid, puhtaid ja wal-
geid ruume ja õppevahendite rikkust arwesse
mõttes, võime õjustada, et Soome õppim-
noorjugu paremates tingimustes töötab, kui
meie õpilased.

Mis õppekawadesse puutub, siis on see
nii laialdane aine, et ta iseloomiks kõiks
materjaali annaks. Tähendan ainult, et
Soome keeffkoolid awaldawad oma õppeaas-
ta aruanded trüfis, ja mahutawad aruan-
netesse muude andmete hulgas ka aasta
wältusel läbiwõetud õppeainete kawad, neid
aga õpperaamatute osadega äratähendades,
mis mõdralt, kes Soome õpperaamatuid ei
tunne, ehk kellel neid kaepärast ei ole, õppe-
kawade käituse raskeks, pea wõimatuks teeb.
Soomlastele jätub neist lihibestest ülestä-
hendustest, ja mõdrastele ei ole nad ka mää-
ratud.

Soome koolides tarwitatawad õppewi-
kid on ka meil enam wähem tuntud nende
käsitamine olenab muudugi õppeainete iselo-
muust ja ka kutseliseft ettevalmistamisest.
Mõib öelda, et Soome õpetaja ettevalmistus
on õige joliid. Koolitöö waheaegadel käi-
wad Soome õpetajad jagedasti wäljamaal
oma haridust täiendamas ja teadmisi wärs-
kendamas, mis muudugi omalt poolt kooli-
töö peale elustatwast mõjub. Wäljamaa õp-
perühendeks jaawad õpetajad koolidelt toetust.
Suurem jagu õppereise tehakse Saksamaa-
le, ja sellepärast on Saksja kooli mõju ka
Soomes tunda: algupäraste õpperaamatute
hulgas leidub tõlkeid Saksakeelest (D.
Schmeil, R. Kraepelin j. t.), atlasid (Buz-
ger, Dirde-Gaebler) mitmed prapradidid,
Saksamaalt pärit. Saksja keel on wäljamaa
keeltest efinesel kohal; kord Soome koolides
tuletab meele Saksamaa koole.

Ehk küll distipliin tugew, ei näi ta ometi
õpilasi rõhutat: tundides mõtawad õpilased
koolitööst tähelepanelikult ja elawalt osa ja

wahtetundidel liiguvad ja mängivad nad rõõmasti kooli õues, kusjuures poisid tütarlastest harilikult eraldatud, kõltses aga kell, siis on igati omal kohal, paarides jannuvad õpilased koolimajasse ja ajuvad ilma kätata oma päikadele. Marmates klassides tehakse ka tunni keskel paariminutilise waheag, mille wältusel õpilased mõned ringid koridoris teiwad ja siis jälle tööle ajuvad. Täipealsus ja hästi arenenud kohusetunne, mis Soome jelskonda iseloomustab, jaab kawa aluse juba koolis, kus teda järjekindlast kultiveeritakse.

Õpperaamat on Soome koolis tähtsal kohal ja neil on häid õpperaamatuid, hästi ja rikkalikult illustreeritud. Õpetajaskond ei tööta mitte ühki raamatute kokkujeadmise alal, waid kirjastab ka neid oma omaühisustes. Üks juurem õpetajate kirjastusühisus; on: „Ojakehtio Wälistus“, ajutanud aastal 1901, Helsingis, Annankatu 29, kus peale õpperaamatute ka kõik muud õppewahendid müügil on. Wõõra keele õpperaamatute kohta mõiks tähendada, et neis seda tendentsi märgata ei ole, mis meie wõõra keele õpperaamatutes (N. Kann. Sassa keele lugemisraamat Eesti kekkkoolidele. З. Н. Дормидонтова. Колокольчики. Русская хрестоматия. Написана по новой орфографии для младших и средних классов школ Эстии) esineb, kus õhtrakt lugemispataid uwaatse, mis õpilasi wõõras keeles kodumaa elu-oluga ja kirjandusega tutvustawad. Soome wõõrakeele õpperaamatud juhivad õpilasi wastawa rahwa elu ja waimusunnituste arusaamisele. Seda näitawad juba Soomes tarwitatawad wõõraaste keelte õpperaamatute pealkirjad, nagu: W. Zilliacus ja R. M. Bogat: Россия и русские. A. Rosendahl: Deutschland und die Deutschen. Robertson: Outlines of

Englisch Literature. Kerkkola: Grands ecrivains français modernes. Laialt tarwitataw S. Nyströmi: Deutsches Lehrbuch, täitab annult üleüldiseid wõi Saamaaste puuntuwaid aineid, Soome puudub täiesti.

Tundidega on Soome kekkkoolide õpetajad niijama koormatud kui meilgi: tawaline nädala tundide arv 21—24, aga tegelikult annawad õpetajad kunni 30 tundi nädalas ja rohkemgi, kui nad riigikoolis õpetajaks olles ka weel era-koolides õpetawad. Koolijuhatajad annawad 20 kunni 22 tundi nädalas, koolides ei ole inspektorid; ühiskoolis on aga mees- ja naisjuhataja.

Tööjõududega on Soome koolid kokkuhoitlikud: juures koolimajas, tütarlaste lütfemis, kus 456 õpilast, on kõigest kolm alalist teenijat — wahtmeister, naisteeni ja ka kojamees-kütja.

Koolimajad, juuremalt jaolt uuea ajohitused, on awarad, walged, puhtad, toreda arhitektoonilise wälimusega; monumentaalsed. Walgust on mõistnud Soome arhitektid koolimajasse juhtida. Pundutwad koridorid, nende ajemel on treppide juures laiemad wabad ruumid, kuhu klasside ukked on koondatud. Neis ruumides wiibitawd wahewagadel ka õpilased, kui nad õues ei ole. Mulad on ühtlasi ka wõimlemise saalides; aula kormal on ruum liikuwate wõimlemisaparaatide jaoks, nõõrid ja rebelid riputwad saalis. Koolide fiseseaded on enam otstarbekohane kui tore. Koolilaudadest on tihti Ret-tigi jüstee tarwitusel.

Soome koolidest lastudes pakitjes rin-nus küsimus: millal tuleb aeg, kus ka meilgi jõutakse foetada wäärilised ruumid ja loodad tööttingimused õppitawale noorfoole.

Soome õpetajate seminaarid.

Hans Roos.

„Soome rahwakooli isa“ Uno Chygnaeus oli ühtlasi ka Soome õpetajate seminaaride isaks.

Õpetaja on kooli hing. Seda teadis ka Chygnaeus. Rahwakooli rajamist tahtis ta algada rahwakooli õpetajast. On õpetaja wastawa ettevalmistuse saanud, siis juudab ka ka hämmemateski tingimistes luua midagi

positiivset. Rahwakool paistis Chygnaeusele läbi seminaari prizma. Misjuguine seminaar, seesjuguine rahwakool, seesjuguine ka rahwas. Seminaar pidi saama rahwakooli, sellega ühes ka rahwaelu uuendusallikaks.

Kui Chygnaeusele ulesandeks tehti Soome rahwakooli loorrada, siis loodi temale ka wõimalused end põhjalikult selles ette

walmistada. Kodumaal kooliolude tundmaõppimise otsustusel loitis ta 1858. a. juulil kogu Soomemaa läbi, peale Dulu kubermangu. Sama aasta sügisel läks ta Rootsi õppereisule. Ta käis läbi Stockholm, Upjala ja Götteburi rahwakoolid ning seminaarid. Palju ta neist õppida ei wõinud, sest kirikuwalitus, kellele koolid seal allusid, ei olnud wenduste sõber. Rootsi reisi Ohgnaeus Daani. Siin olid koolid palju kõrgemal järjel. Nende korraldajaks oli haridusministerium, olgugi et maakoolides rahwakooli inspektoriteks olid weel pastoriid.

Järgmise aasta jaanuaris loitis Ohgnaeus Saksimaale ja peatas kõige pealt Hamburis. Siin tutvunes ta kaswatusasutustega ja lasteaedadega, kus tööõpetus tähtsal paigal leidis. Ta käis weel Bremenis, Leipzgis ja Halle. Wõrreldes Saksimaa seminaare, nägi Ohgnaeus, et Preisi seminaarides ei seisnud tehaline kaswatus kottukõlas waimlise kaswatusjega ja käsitööl polnud tema tähtsusele wastawat kohta.

Wiini koolides õppis Ohgnaeus palju koolikäsitöö mõttes.

Schweitsi koolid rahuldajid Ohgnaeust kõige enam. Siin oli kogu kooli asi õigele alusele rajatud. Sealranis waimustas teda Wettingeni seminaar, mida C. pärast Schwäbthli seminaari asutamisel eeskujuks wõttis.

Tagasi loitis C. Karlsruhe, Stuttgarti, Darmstadt, Hamburi, Daani ja Rootsi kaudu ning jõudis Soome 1859. a. lõpul.

Peale Ohgnaeuse kirjaliku reisiruande ja Soome kooliolude korralduse ettepaneku aratunnamise, tegi senat C-le ülesandeks lähemaid sarnaseid astuda seminaari korraldamiseks.

Kõige pealt esines Ohgnaeus senatile ettepanekuga krediiti määrata aastasteks stipendiumideks kaheksale mees- ja neljale naisõpetajale wäljamaal kooliolude tundmaõppimiseks. Stipendiaatideks olid walitud paremad õppejõud Soomes. Tagasi tulles pidi nad hakkama seminaariõpetajateks. Senat kinnitas ettepaneku, ja 12 Soome õpetajat wõisid 1861.—1863. aastatel Schweitsis ning Saksimaal wõhulikult end juure ja tähtsa töö jaoks etta walmistada.

Aastal 1863 asutati esimene Soome õpetajateseminaar Schwäbthlasse. Seminaari esimene juhataja oli Uno Ohgnaeus, kes jamaal ajal ka rahwakoolide direktoriks oli.

Alguses oli seminaar kolmeklassiline,

aga juba mõne aasta pärast muudeti ta neljaklassiliseks.

Tööd alati üürifortoris. Alles 1882. a. said walmis seminaari omad hooned. Schwäbthli linn on seminaarile lahesti wastu tulnud, andes ternale ilusa, umbes 8 tiinu suuruse maadiki linna serval järme kaljal. Seminaaril on oma juur park, spordiplats ja juurwiljoaed, kus õpilased aiatöös õpetust saawad. Igal õpilasel on oma peenar (1×20 meetrit) kaswutada ja harida.

Tähtsa kaswatussegurina tähtis Ohgnaeus seminaari õppekavasse wõtta käsitöö. Ta oli 19. aastajaja wiiekümnendatel aastatel Pestalozzi ja Fröbeli ideedega tuttuwaks saanud. Nende praktilisi tagajärgi õppis ta wälismaa reisel tundma. See oli ta juba lapsepõlwest saadil mitmesuguste käsitöödega tegemist teinud. Selle tõttu jõudis ta otsusele, et tööõpetus on mõjutu abinõu tehaliisele ja hingeliisele kaswatusel.

Ta kawatjes mitte ainult Fröbeli „aunid“ koolidesse wia, waid ka wanematele koolilastele õpetada käsitööd, mis käe osawust, silmanõutu ja esteetilist tundmust edendab ning igaks puhuks elus praktilist wõimust annab. Eesjugaused tööd on: lihtsad sepa-, puusepa- ja treimise- j. m. tööd. Neid töid ei tohi aga mitte käsitööõppimise otsustarbel teha, waid üleililise kaswatusel mõttes, formaalse abinõuna. Rahwakoolis peab käsitööd õpetama käsi-käes geometriaga, füüsikaga, mehaanikaga. Ilma käsitööta jääb igasugune teoreetiline õpetus ainult õhtu rippuma. Kõige pealt leidis käsitööõpetust aset asutatamas seminaaris ja 1866. a. wõeti ta funduslikuna ainena rahwakooli õppekavasse.

Jätkjärgult ehitati seminaare juure ja praegu on neid 8: joomekseiseid kuus ja rootsiitseiseid 2.

Tabel nr. 1 näitab seminaaride asutamise kohta ja aasta, õpetajate ning õpilaste arwu, kuna tabel nr. 2 annab ülewaate seminaaride majanduslistest kuludest.

Seminaarid töötasid kuni 1916. aastani nelja-aastase kursusega. Wene walituse 1914. a. nõudmise peale Wene keelt seminaari õppekavasse wõtta, muudeti senatis 18. augustil 1916. a. seminaariseadus järgmiselt:

1. Soome rahwakoolide õpetajate neljaklassilised seminaarid muudetakse witeklassilisteks.

2. Seminaaridesse wõetakse wastu neid, kes kehaliiselt terwed ja kolbliselt laimatud.

Õpetajate ja õpilaste arw Seminaarides 1. veebruaril 1918. a.

Tabel № 1.

Seminaari asukoht.	Asutatud.	Seminaari õpetajad.		Harjutuskooli õpetajad.		Õpilasi üksikutes klassides.										Siseõpilasi.	Välisõpilasi.	
		Meesõpet.	Naisõpet.	Meesõpet.	Naisõpet.	I		II		III		IV		Üleüldse.				
						Poisse	Tüdr.	Poisse	Tüdr.	Poisse	Tüdr.	Poisse	Tüdr.	Poisse	Tüdr.			Kokku
Soomekeelsed.																		
Jyväskylä	1863	15	5	2	5	20	28	26	27	27	30	28	30	101	115	216	90	126
Sortavala	1880	16	5	3	4	14	31	26	31	33	31	21	30	94	123	217	90	127
Rauma	1896	10	1	2	1	20	—	21	—	27	—	25	—	93	—	93	—	93
Raahel	1896	5	5	1	4	—	29	—	24	—	28	—	30	—	111	111	—	111
Heinola	1899	6	4	—	3	—	29	—	30	—	30	—	30	—	119	119	—	119
Kajaani	1900	9	1	2	1	17	—	20	—	31	—	27	—	95	—	95	—	95
Üleüldse	—	61	21	10	18	71	117	93	112	118	119	101	120	383	468	851	180	671
Rootsikeelsed.																		
Tammisaari	1871	4	4	—	4	—	14	—	10	—	23	—	23	—	70	70	30	40
Uusikaarleby	1873	10	4	2	1	14	—	10	—	9	—	10	—	43	—	43	30	13
Üleüldse	—	14	8	2	5	14	14	10	10	9	23	10	23	43	70	113	60	53
Kokku	—	75	29	12	23	85	131	103	122	127	142	111	143	426	538	964	240	724

Soome seminaaride majanduslikud kulud 1917./18. õppeaastal.

Tabel № 2.

Seminaari asukoht.	Palgad.			Valitsuse abi õpilastele.		Üleüldine väljaminek, majanduslikud kulud ühes arvatud.		Iga õpilase kohta kulutati.				
	Seminaari õpetajatele	Harjutuskooli õpet.		Abirahana.	Söögina.							
Soomekeelsed.												
Jyväskylä	141015	20	40116	53	3000	—	53135	80	326596	78	1657	89
Sortavala	161803	38	49749	44	3000	—	77199	17	368535	36	1755	39
Rauma	88018	29	20441	75	9000	—	—	—	166720	83	1895	24
Raahel	72466	58	17622	57	23000	—	—	—	161336	77	1547	29
Heinola	69837	48	16915	49	15500	—	—	—	135252	77	1237	53
Kajaani	81114	50	24000	—	19500	—	—	—	146049	50	1671	98
Üleüldse	614255	43	168845	78	73500	—	130334	97	1304492	01	1637	05
Rootsikeelsed.												
Tammisaari	60421	08	17494	85	3000	—	31769	06	176849	99	2530	65
Uusikaarleby	69621	36	28034	89	1500	—	13406	47	169883	70	4194	75
Üleüldse	130042	44	45529	74	4500	—	45175	53	346733	69	3163	90
Kokku	774297	87	214375	52	78000	—	175510	50	1651225	70	1816	03

Seminaari tunnikava.

Tabel № 3.

Õppeained.	Neljaklassilises.					Viieklassilises.					
	I	II	III	IV	Kokku	I	II	III	IV	V	Kokku
Usuõpetus ja kirikuajalugu . . .	2	2	2	2	8	2	2	2	2	1	9
Psühholoogia ja pedagoogika . . .	—	—	4	4	8	—	—	4	4	4	12
Emakeel	5	5	4	4	18	5	5	4	4	1	19
Ajalugu ja ühiskondõp.	2	3	2	2	9	2	3	2	2	1	10
Loodusteadus	3	2	2	2	9	3	2	2	2	1	9 ^{1/2}
Maadeteadus	3	2	2	2	9	3	2	2	2	1	9 ^{1/2}
Maja- ja aiapidamine	—	2	2	2	6	—	2	2	2	—	6
Keemia ja füüsika	4	3	2	2	11	4	3	2	2	1	11 ^{1/2}
Matemaatika	4	3	3	3	13	4	3	3	3	1	13 ^{1/2}
Raamatupidamine	—	—	—	1	1	—	—	—	1	1	2
Tervis- ja karskusõpetus	—	2	2	—	4	—	2	2	—	1	5
Võimlemine	3	3	3	3	12	3	3	3	3	2	14
Laul ja muusika	2	2	2	2	8	2	2	2	2	1	9
Koorilaul	1	1	1	1	4	1	1	1	1	1	5
Ilukiri	1	1 ^{1/2}	—	—	1 ^{1/2}	—	—	—	—	1	1
Joonistus	3	2	2	3	10	3	2	2	3	1	10 ^{1/2}
Käsitöö	6*)	6	3	3	18	6*)	6	3	3	1	18 ^{1/2}
Kokku	39	38 ^{1/2}	36	35	148 ^{1/2}	38	38	36	36	17	165

*) I ja II kl. on naisosal käsitööd 4 tundi.

Seminaari harjutuskooli tunnikava.

Tabel № 4.

Õppeained.	6-klassilises.						4-klassilises.	
	I	II	III	IV	V	VI	I ja II	III ja IV
Usuõpetus	4 ^{1/2}	6 ^{1/2}	4	4	4	4	4	4
Emakeel	20 ^{1/2}	18 ^{1/2}	8	8	7	6	10	6
Aritmeetika	4 ^{1/2}	4 ^{1/2}	4	4	3	3	4	4
Geomeetria	—	—	—	—	1	1	—	1
Maadeteadus	—	4 ^{1/2}	2	2	1	2	2	1
Ajalugu	—	—	—	—	2	3	—	3
Loodusteadus	—	—	—	—	3	2	—	3
Ilukiri	—	4 ^{1/2}	2	2	—	—	—	—
Joonistus	2 ^{1/2}	4 ^{1/2}	2	2	2	2	2	2
Laul	2 ^{1/2}	2 ^{1/2}	2	2	2	2	2	2
Võimlemine	2	2	2	2	2	2	2	2
Käsitöö	2	2	4	4	3	3	4	4
Kokku	20	24	30	30	30	30	30	32

wähemalt 16 aastat wanad, armulanaal käimud ning kõrgema rahwakooli lõpuetjani teinud.

3. Kui seminaari astuda soowijaid on rohkem, kui ruumid lubawad, siis on eesõigus neil, kes Wene keelt õskawat ja selle järel neil, kellel juurem muusika- ja lauluanne.

4. Neist kahesü tunnist, mis wiendas klassis on antud ajalool, tarwitatakse teine ajaloo kordamiseks Wene keeles.

Peale selle lisati tunnikawasse 1.—4. kl. igasse klassi 5 tundi, 5. kl. 2 tundi Wene keelt. Wene keel paigutati tunnikawasse teisele kohale ja nimetatatakse emakeelt õppekeeleks.

1917. a. revolutsioon tõi muudatusi ka seminaaritoosjes. Wiieaastane kursus jäeti küll maksma, aga Wene keel wiisati wälja.

Seminaari uue tüüpi loomiseks, ka meetoobiliselt, moodustati minewal aastal komisjon. Kuni 1. juulini s. a. ei olnud ta töoga weel lõpule jõudnud. Pole weel otsustatud, kas muudatakse seminaar kuueklassiliseks rahwakooli lõpetajatele, wõi kolmeklassiliseks wiieklassilise keskkooli kaswandikubele, wõi koguni kaheaastaseks, keskkooli lõpetajatele. Wõib olla, et tekivad kõik kolm tüüpi.

Kui rahwakooli laienemisega rohkem õpetajaid tarwis läks, siis püüti kiiremas korras neid ette valmistada. Nii ajutati Helsingi seminaari juure 1901. aastal kaheaastased kursused, kuhu wõeti tiitarkasest keskkooli lõpetajaid. Need kursused töötasid neli aastat. Niisama korraldati 1917. a. sügisel Helsingis seminaari üheaastased kursused, kuhu wastu wõeti keskkooli lõpetajaid. Hiljem muudeti need kursused kaheaastaseks. Rahwakooli õpetajate arwu on kasnutud ka sellega tõsta, et wõetaks seminaaride juure üheks aastaks praktikale keskkooli täielise kursuse lõpetajaid. Teoreetiliselt õpitwad nad ainult pedagoogilisi aineid. Kooliõnõunikkude rewideerimisel on selgunud, et wiimased keskmiselt paremate tagajärgedega töötawad, kui seminaaride lõpetajad.

Wõrreldes seminaaride tunnikawa (tab. nr. 3) keskkoolide kawabega, torkab silma asjalu, et seminaarides ühtegi wõõrast keelt ei õpita ja matemaatikal vähem tunda on. Sellewastu on wõimlemine, laulmine ja käsitöö palju suurema tunniarwuga. Sellega on seletatav, miks pärast Soome seminaaride lõpetajaid ülikooli wastu ei wõeta.

Seminaaride juures on harjutuskoolid

seminari wiimase klassi õpilastele. Neid on kahte liiki: kuueklassiline, kus iga klass ise taas töötab ja neljaklassiline (neli wiimast aastat), kus kõik klassid ühes taas ühe õpetajaga töötawad.

Õpinene ja teine jagu õpitwad sama ainet, kolmas ja neljas jagu niisama. Tegelikult tuleb wälja, et õpetaja töötab ainult kahe jaoksõnnaga. Tunnikawa tabel nr. 4.

Rahwakooli alama astme jaoks hakkas Soome koolivalitus 1918. aastal õpetajaid ette valmistama. Mailmu 25. päewal kinnitas senat algkooliõpetajate seminaari ajutise seaduse, millest mõned wäljawõtted toome: 1. Algkoolide õpetajate ettevalmistamiseks ajutatakse tarwiline arw naisseminaaire, mille õppeaeg kestab kaks aastat. Wõimlemise, lauluse, muusikas ja käsitöös tuleb seminaari õpilasi nii ettevalmistada, et nad neid aineid wõiwad õpetada ka kõrgemas rahwakoolis.

2. Wastu wõetaks neid, kes on kõrgema rahwakooli lõpetanud, leeris käinud ja kellel muusikaline kuulmine.

Üks niisugune seminaar ajutati 1918. a. Suistonnol, teine 1919. a. Hämeeenlinnas.

Algkooli õpetajate seminaari tunnikawa.

	I.	II.	
		füg.	lew.
Pedagoogika ja psühholoogia	4	4	6
Usuõpetus ja usk. ajalugu	3	3	—
Emakeel	6	4	—
Kõnolugu, maadet. ja loodust.	3	2	—
Kehendus ja geometria	3	2	—
Käsitöö	3	2	—
Käsitöö mittejanduslik	(3)	(3)	—
Joonisustus	3	2	—
Ilu kirjutus	1	1	—
Laul ja muusika	5	5	6
Wõimlem. ja terwisõp.	5	5	6
Pealtkuulam. tunnid	—	6	6
Harjutustunnid	—	—	12
	36	36	36
	(39)	(39)	

Soome koolivalitusel on tõsine hirm olnud rahwahariduse tõstmiseks. Teades, kust otjast ehitama hakata, pühendati õpetajate seminaaridele erilins tähelepanu. Seminaaride olukorra parandamiseks on Soome koolivalitus korraldanud kolm seminaaride õpetajate kongressi, andes õpetajatele 50 pr. hinnaalandust raudteedel.

Wiimane kongress oli Helsingis 15.—17. aprillini 1914. aastal. Krutusel ja otjusta-

misel oli 32 kümnust näit.: kõlblusõpetus seminariides, õpilaste omamallitus, õpilaste ijejeiswab tööd, keskkooli ja jatkukooli lõpetajate ettevalmistamisest õpetajateks jne. Peale selle iga õppeaine sektioni ettekanded oma aine õpetamise reformeerimisest.

Lõpuks veel mõni sõna Schwäskylä seminariist. Seminariis õpivad poeg- ja tütarlapsed, teised teises majas. Ühendab neid ainult ühine juhataja. Ennemalt ei olla nad tohtinud ka peale tundide kokku puutuda. Seminari pargi keskel olew sepapada (endine töökoda) on olnud püüriks, millest ei üks ega teine pool pole tohtinud mööda minna. Müüdi kõneldakse veel naljatades: „paja on raja“. Mga paja ei ole enam raja. Omawahelistes ringides töötavad kõik koos. Õpetajate sõnade järele mõjuda see ühestöötamine väga kasvatavalt.

Seminaari ühisele on korraldatud väga koduselt. Keskmise juurusega toas elavad kolm õpilast.

Raamatukogus on 12.792 köidet, millest 5935 joomekeelset ja 6857 wõdraakeelset.

Wõimlemisjaal, joonistusjaal ja tööoda on uuema aja ehitused ja kõige paremate riistadega varustatud. Muu seas on wõimlemisjaali otja-seinas suur peegel, et wõimlejad oma liigutusi wõiks kontrollleerida. Saali seinu ehivad wõisflusel saadud 12 auhinda (korikad, kujud jne.)

Õpetamisel huwitaw on seminaari muuseum. Kolm keskmise juurusega tuba on täidetud õpilaste annetatud asjadega. Tuletat meele meie Eesti Rahwa Muuseumi Tartus.

Käsitöö Soome koolides.

Willem Waßer.

Käsitöö-koolid ja käsitöö koolides on Soomes kaunis järjekindlalt korraldatud: harjutatakse niisuguste asjade valmistamist, mis igapäewases elus hädasti tarwis läheb. Selle juures on igale õpilasele wabadus jäetud töö täitmisel oma isikliku ja iseloomustawat maitset avaldada.

Neid põhimõtteid on teostatud niihästi käsitöö- ja tööstus-koolides kui ka käsitöö õpetamise alal alg- ja keskkoolides.

Tütarlaste oskuskooli näitusel Helsingis, wõisime näha, missuguseid ilusaid töid, nõopaugu tikkimisega alates ja pruutkleididiga lõpetates, õpilased olid valmistanud. Maitserohkust ja mitmekesisust wõis märgata iseäranis lõputööde juures, mida wäljastpoolt tulnud tellimiste peale täideti. Peale näputööde õpetati selles koolis söögitegemist ja raamatupidamist. Köögis olid „perenaised“, igas peres wiis liiget. Sgas peres pidi korra mööda üks õpilastest majapidajaks, olema: toidusebelid kokkuseadma, turul käima, söögid valmistama, sööginõud ja riistad puhastama, ühtlasi oma „pere“ majapidamisest aru andma, selle juures iga liime söögi kulu, penni peal wälja arwates. Sgalt poolt paistis säraw puhtus: gaasi- ja puukütte pliit, pörand, söögilauad, nõude ja riistade kapid, majapidamise wihud jne. andsid puhtuse armastusest sügawat tunnistust.

Õpilased saavad koolis valmistatud tööd

omale ehk jälle antakse neile teatav taun wäljaste tellimiste täitmise korral. Tellijad toovad harilikult oma materjali kaasa, ja annavad töökawandi, kuna õpilased koolijuhatajale malmel, aga oma enese maitse ergutusel töö täidawad. Meesamad põhimõtted — eraalgatusline töötgemine ja eraomandusline töö arwajutamine — olid nähtawasti ka mujal läbi wiidud, näit., Tampere käsitöö seminariis, oskuskoolis, majanduskoolis, tudumiskoolis, tehnilises koolis ja ka alg- ja keskkoolides käsitöö alal.

Sige huwitaw oli waadelda, kuidas algkoolide alamates klassides poisikesed ja tüdrukukesed käsitöö tunnil nõela ehk marrastööde kallal juure tõsidusega tegevuses olid.

Helsingi ja Tampere algkoolid on oma wõimlemise poolest paleede sarnased, sellest hoolimata, et Tampere mollanud kodusõja järgi waremete, ahernarte ehk kulliaukude kujuk meelgi wõib märgata. Kooli rikkuse kohaselt on siis ka käsitöö laiemal ehk kitsamal ulatusel käimas. Kuna maal, Hämeenlinna lähedusel olewas Hädälä koolis puutöö õige hästi oli korraldatud, peaasjalikult küll sellepärast, et õpetaja ise asja armastab, oli losijarnates Tampere Tamme-la, samuti ka mitmes teises algkoolis puukui metallitöötoad jissesteatud. Sa ifka valmistati asju, mida igapäewases elus kohe tarwitada wõib. Näit. puutöös alati sellega,

et neljanurgelisel lauafeljel nurgad maha jaetakse, nurgatükid naeltega jaetud sernale püstiti alla liiuafke ja jedawiisi kahelanurgeline lillepoti alus jaetakse. Pussnoa nikerdujega võib päris lihtsate asjade kallal suurt luulelendirit avaldada. Herrra Usjiso on sae- ja pussnoa töid õige suure hoole ja eduga, Eesti õpetajate keskel tänamu suure jooksul kodumaad mööda laiali külvanud. Neid töid vaadeldes — nad olid ka Tallinna näitusel — võib selgesti näha, kuis sama töö juures igati omamoodi on näidanud kunsti üles.

Lõpuks puudutan veel üht nähtust kooli käsitöö alal, kus tööga avaldatakse kasvatavat ja tervendavat mõju noorsoo peale. Ühel õhupoolel juhataati mind Tammele kooli puutöö - tuppa, kus paarikümneid girlscouti suure hooga töötasid: saagisid, hõõvel-

dasid liivapaberiga nühtisid. 15—16-aastased tütarlapsed olid nii juure hoolega tööl, et peadki üles ei tõstnud. Seletati: girlscouts peavad valmistama kolm asja, mis majapidamises tarvis läheb ja kui töö rahuldavalt tehtud, antakse neile luba puujepa märgi kandmiseks — käise peale õmmeldud ring, mille keskele on mahutatud hõõvel. Mitmesuguseid erimärke olla tükk viisteistkümmend tarvitusel. Omaette aumärgid, töö eest saadud aumärgid, mille omakindlalt suurt lugupidamist teenivad. Muidugi teada, ei tohi ometi poistid märkide rõhkuje poolest tütarlastest maha jääda, ja nii algab mõidu töö tegemine, waimlikelt ja kehailt terwendav töötgemine.

Ka meie noorjugu oskab hoogsalt tööd teha...

Tõudu ja edul!

Muljed koolinõunikude Soome reisilt.

H. Summer.

Õppereis, millest osa võtsid haridusministeeriumi kutseosakonna juhataja, 8 koolinõunikku, 3 seminaari juhatajat, üks arhitekt, üks haridusosakonna juhataja ja kaks õpetajat, lähtas 12—22. maini. Osavõtjast ei aimanud keegi, et see waikest lawatsetud reis Soome haridustegelaste poolt nii suurt tähelepanu ja wastutulelikkust Soome poolt leiab.

Korraldajatel oli teada, et see külas käik soomlastelt teatavaid ohvreid nõuab: mitmeid tööjõude oma igapäevase töö juurest eemale tõmmates ja kuhu mõõrad ilmuvad, wälkeid segadusi tuues, mis soomlastele, nende mõõraste wastumõtlikkust silmaspidades, õige suurt tüli teeb. Et aga meie wastumõtmine nii südamlik-kojaks wäljafujuneda võiks, nagu ta tõepoolest oli, ei ei teadnud meist keegi ette aimata.

Selle südamlikkuse tõttu kadus tundmus, et mõrsil wiibid. Kõigesti mõistetan keel, kus hartwasti abiseele tarwidust tundus, aitab suurendada koduustunnet.

Näidati kõige suurema heameelega kõike, mida näha soowisime. Waatasime igasuguste koolide tüüpe: alamalgkool, kõrgem algkool, mitmesuguseid keskkoolid, tehnikakool, käsitöökool, käsitöö-seminaar, seminaar, abikool nõrgaandeliste laste tarwis, koduskool, lasteaed...

Sgas koolis oli õppetundidel wiibimine võimalik ja nähti üegi heameelega.

Saadud muljete hulk oli määratu suur, kuid huwi mõjus nõnda ergutawalt, et waimust ei tuntud. Meie wastupidamust imestafid üegi soomlased, kes küll töötusega ja wastupidamisega uhkustada mõiwad. Siin nägid nad suure heameelega suguwendade eestlaste imekspanemisewäärt suurt piiswust. Nii tähendas üks Soome õpetaja, kes meile Tampere's juhiks oli, et teda wäga imestama pannud wastus, mis ta saanud lõunajõogi aja kohta käiwa küsimise peale, et kui see temale mitte raske ei ole, siis lõunat sel ajal peaks tööma, kui aega leidub: olla aga nõnda palju tööd, et lõuna peale aega mõtelda pole.

Üksikult üles lugeda kooli ja klasse, kus oldud, olaks asjata. Nimetame muu seas, et Helsingi, Håmeenlinna ja Tampere ja nende linnade ümbruse koolides võimalik oli wiibida. Seminaaride juhatajad sõitsid ka Nybäckhå seminaari.

Üleüldiste Soome õppereisi muljete all püüan kirjeldada peajoonetes neid tingimisi, abinõusid ja tööd, mis Soome koolides nähtud.

Soome kooli iseloomustawad kõige pealt head wälimised tingimised. Koolimajad on otstarbekohased oma suuruse, walguse ja loojuse poolest. Nõid nähtud koolid asuwad ruumides, mis sugustes meil terwel maal ainult mõned õnnelikud asuwad. Kui weel

puhtust ja maitserikast sissejeadet arvesse võtta, siis ei saa ühtki meie kooli võrrelda Soome omadega. Iseäranis peaks puhtust alla kriipsutama. Meie ei oska seda kuidagi korraldada, et koolimajas kuskil tolmujälgi, määrinud seinu ja põrandaid ei leiduks. Soomes on see aga üleüldiselt läbi viidud. Puhtus on Soomes kultuuri lahutamata osaks saanud, milleta soomlane kuidagi läbi ei oska saada.

Miijamajaguseks lahutamata kultuuri osaks on ka Soomes maitserikkus saanud. Meie suguvennad oskavad ilu nõuda ja teha ka leida. Nii maast madalast kõrges kultuurilises õhkkonnas üles kasvades, imbub Soome noorjugu kultuuriga nõnda läbi, et seda temast keegi enam lahutada ei suuda.

Nahmas, kelle töökates käas kalju nii järeleandlikuks ehitusmaterjaliks on saanud, et temast stiilirikkeid hooned ehitatakse, et see kaljupiind leiba kasvatab, peab palju waetwa näinud olema. Seda enam peame imestama, et nii rasketel tingimistel on aega ja jõudu leidnud kõiki kunstiharufid nõnda kõrgele edendada.

Soomes viibimine annab uut usku eestlastelegi tulewiku suhtes. Linneme kõige suuremat meelehead, et meie wennaasrahwal korda on läinud nõnda suurri kultuuri wõtte saada. Miijamuti tunnevad soomlased rõõmu, kui nad meie püüwuses ja elujõus uusi tõendusid leiavad. Kõigist soomlaste haridustegelaste kõnebest paistis see fogu õppe-reisi ajal silma.

Meie ajaloo kesks üle elatud ja äratõidetud raskused äratawad soomlastes imestust ja meie wõidud kõige suuremat rõõmu. Seda suurt tõe ei jäta nad kunagi alla kriipsutamata.

Soomlaste töö on seda suutnud korda teha, et nende lapsed uhkes haridustempites wõivad õppida. Nad ei tahtle ka, et meil teesama korda oleks läinud, kui meie töowili mitte wõraste kätte poleks läinud, sest olema veel raskematesti küsimustest üle saanud.

Mis kõige enam silma paistab meie kooli võrreldes Soome koolidega, on raskemad Soome koolide head wälised tingimised.

Ohu- ja walguserikkad koolimajad jääwad meile veel kauaks ajaks kättesaamata ideaaliks. Meie hallwad majanduslikud tingimised ei luba meile korraga kõiki kõlbmata koolimaju korwale heita, ehk küll seda kõige suurema heameelega teeks.

Præguistes wilettates koolimajades kan-

natawad aga lapsed terwishoidlikelt kõige pealt, kannatab ka koolitöö, just mis joonis- tus see on, kui pole tarwilist walgust, pole abinõusid peale kiwitahwi; mis wõimlemine, kui pole waba ruumi, waid peab liik- tama klassipiigid seinu ääre ja — wõimle- ma tolmupilwedes! Soomes seda ei tunta.

Kui suureks kengenduseks oleks õpetuse juures, kui saaks tundidel ettetuulwaid asju udupildi- ehk projektsioon-laterna abil demonstreerida. Soomes on need wõimalused kaunis laialt olemas, meil aga puudu- wad igal pool.

Kooli fino on meil isegi suurtes linnades ainult wagaaks soowiks jäänud, Soomes aga tarwitusel.

Meie käsitöö, millele töökool nii suure ja mitmekülge tähtsuse annab, jääb wähe tulu- toowaks, kui seda käiel mõõdul töökodades ei saa käsitada. Soomes on aga need raskused juba wõidetud, mis käsitööd tahtsid surmata.

Koolitöö nõuab mitmesuguseid abinõusid — kaarte, tabelid, mudelid, preparaate, mikroskoopi ja häid õppe- ning käsiraamatuid. Soomes on ka neist raskustest üle saanud.

Lühidalt, tingimised, milles töötawad Soome koolid, on kadestäratawad ja meie peame veel palju waetwa nägema, enne kui nendewi jõuame.

Müüd waatame aga siju, mis nii hiilga- was raamis. Kas on Soome kool ka oma töowilide, õppitawade ulatuse ja sügawuse, ainet wäliku, pedagoogilise õhkkonna ja me- toodliku talajinna poolest ideaalne?

Wist ei ole siifuliselt Eesti ja Soome koolide wahel nii ääretu suur, nagu wäliselt.

Meil puudub küll niisugune kõrgesti haritud ja wilunud õpetajakond ja meie koolid on nii mitmekesised oma õppewilide ja õpetajate poolest, et nendes raske ühiseid jooni leida, kuid isikagi ei puudu meil head koolid head õpetajatega, kus asi metoodiliselt tarwilisel kõrgusel seisab. Paljudes koolides on meil õpetajad, kellel kõigest uuematest pedagoogilistest ja metoodilistest töödest ülewaa- de on ja kelle tundidel meie kõige suurema sifemise rahuldusega wiibida wõime.

Ei wõi ka ütelda, et Soomes koolitöö igalpool kõrgel seisaks. Oli juhtumisi, kus paljugi soowida jäi.

Ka seal on palju pedagoogilist kiwinemist märgata. Näib, nagu oleks õpetajatel ar- wamine (iseäranis tekkoolides), et nende talus kõik kõigeparemas korras ja et pare- mat wast üleüldise kellel alal ei ole.

Enam elu- ja otsimistungi awaldas aga

fool. Selles mõttes olid iseäranis huvitavad feminaari katsefooli praktikatumid. Hämenginna: alamfeminaar, kus kurgus kaks aastat kestab ja kuhu algfoolilõpetajaid vastu võetakse, oli iseäranis huvitav.

Karta mõib, et nii puuduliku eelharidusega isikutest saavad halvad õpetajad, kes mehaaniliselt metoodilised mõtted omandavad ja selle tõttu kirjariimalisteks käsitöolisteks muutuvad.

Mji ei olnud aga ometi nõnda.

Tunnid, mida korda läks seal pealt kuulata, seisid täiesti praeguse aja metoodilisel kõrgusel. Võimalik, et siin suurem osa tänu feminaari õpetajate arvele tuleb panna, kes praktikatumide konseptsid hoollega olid läbi töötanud ja seminaristidele tarvilikku juhustusi annud.

Üleüldiselt peaks küll igal õpetajal olema üldharidusline ettevalmistus vähemalt keskkooli ulatuses. Mjajata ei ütle ju Kant, et kasvatustöö kõige suurem ja raskeim töö on, mis üleüldse inimesele anda mõib.

Milku heites Soome õppekavade peale, peame tunnustama, et meil siin mõnes asjas ehk enam märksust tundub, kui Soomes.

Sealset õppe- ja tunnikavad on teatava piirini mananenud ja näitavad, et Soome foolil seisab ees juur revolutsioon ligemal tulevikus. See on paratamata, nagu ta igalpool paratamata on, kus traditsioonid nii kaua kõikumata on püsinud. Mjegi Preisi kiviinunud fool pidi lõpuks muutuma.

Miisama raske on seisukord Soomes tarviliku arvu õpetajate, koolimajade ja koolikohustuste suhtes. Koolisundust ei saa seal veel niipea teostada.

Mitlusfool on Soomes veel tulevikus teostatav. Ei ole märgata, et see nii lõpmata juure kähfuslega küsimus juba nõnda

kindlalt päevakorral seisaks, et tema otjustamist ligemal ajal ette võtta mõiks.

Keskkooli õppekavade juures mõime leida jannu puuduji, kui algfooli omadeski. Õpetus ije on aga keskkoolides veel vanemate shabloonide järele korraldatud. Siin nagu puuduks see elav uuenduste otjimine, millea kasvatustöö tardunud ja humita.

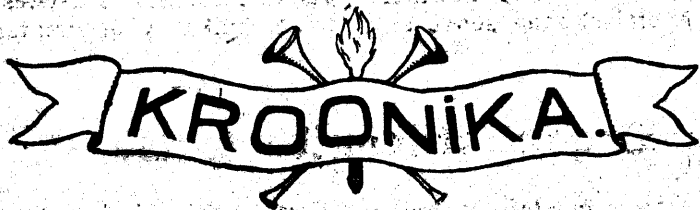
Kutsefoolide kohta mõiks jeda iseäraldust alla kriipsutada, et siin varakut spetsialiseerimist kardetakse ei peeta. Soomes on terve rida kutsefoole, kus õige puuduliku üldharidusega kasvandikud ennast oma elu kutsele ette valmistavad. Mjegi feminaaris, nagu juba nimetatud, õpivad 6-aastase algfooli lõpetajad, kus nad 2 aasta jookkul al-algfooli õpetaja kutse omandavad. Meie keskfoolide laivalahast üldhariduslikust õppekavast ei ole Soomes juttugi. Palju need ivaravalminud spetsialistid tegelikus elus ära teha suudavad, selle üle mõib vaielda.

Et aga niisugune kasvatustööteen ta häid tagajärgi mõib anda, selle üle ei ole põhjust nii väga kahelda.

Meie maa on ainete poolest võrdlemisil tehuv ja meie peame palju tööd tegema, et endid inimväärikselt üleval pidada. Kui aga spetsialiseerimise juure ainult siis usaldatav ja abuda, kui juba keskkool lõpetatud, siis on see küll üks ettevaatlik samm, kuid ta sünnitab meile mõimata palju raskusi. Soomes on see küsimus julgelt varajase spetsialiseerimise kasuks otjustatud.

Miiski ei seija soomlane kultuuriliselt madalal. Seejama ivaravalminud spetsialist täiendab pärast oma haridust igasugustel kurgustel ja rahvaõppekoolides.

See julge samm haridusalal on aga Soome tööstuse niisugusele kõrgusele tõstnud, mida meie veel kaua ootama peame.

Muudatus haridusministeeriumi juhtimises.

Pika-ajaline valitsuse kriis tõi enesega kaasa ka vahetuse haridusministeeriumis. Kui rahvaerakonna esitaja A.

Birk kabineti nimekirja kokku seadis, siis oli esialgu hr. T r e f f n e r haridusministri kandidaat. Viimasel silma-

pilgul seati tema asemele aga kristliku rahvaerakonna esitaja N. K a n n. Birki kabinett sai vormiliselt enamuse, nimelt 18 häält poolt, 3 vastu; et aga suurem osa Asutavast Kogust erapooletuks jäi, seega ministeeriumi ei toetanud, siis ei pidanud uus valitsus võimalikuks tööle asuda ja andis samal koosolekul (29. juulil) teada, et ta tagasi astub.

Birki valitsuse vähese poolehoidmise põhjuseks oli suurel määral just haridusministri kandidaadi küsimus. Pahempoolsetele rühmadele oli hr. Kann vastuvõtmata, kuna ta isikliselt kui ka oma erakonna programmi poolest läbi viidud kooliuuendustele kaasa ei tunne ja tema ametisseastumisega tagasikiskuvat poliitikat oleks ootama pidanud.

Asutava Kogu esimees andis uue kabineti moodustamise J. Tõnissoni hoo teks, kes haridusministri kohale hr. Fr. S a u e r i kutsus.

*

Sennine haridusminister hr. Treffner oli ametis läinud aasta novembrikuust saadik. Nagu teada, seadis hr. Treffner juhtnööriks muu seas üles „koolireformi püüete teostamise, mis teaduslike pedagoogika ja iseäranis meie omapärase Eesti kooli tegelaste poolt tarvilikuks tunnistatud, kusjuures silmas peetakse ärastatust järskude murrangute eest üleriiklises ulatuses.“ Ministeerium tahis luua „kõige lähemat läbikäimist õpetajatekoguga, nende organisatsioonide peale toetamise teel ligidas ühenduses ühiskonnaga ja ühiskondlike hariduskorraldustega“; samuti taheti hoolitseda õpetaja majanduslike ja õiguslike seisukorra korraldamise eest.

Peasjalikult nende juhtimõtete seisukohast tahaksime ka lahkunud ministri tegevust hinnata. Hr. Treffner katsus tõsiselt õpetajaskonna soove ar-

vesse võtta, iseäranis õpetaja majanduslike seisukorra parandamises, Nähtavalt oli aga ministeerium õpetajate palgade küsimuse soovitavas tempos ära otsustamises tehniliselt takistatud; palgakõrgendused, mis teistele riigiteenijatele määrati, said õpetajatele harilikult hiljaksjäämisega osaks. Aegamööda hakkas ministeerium neist raskustest üle saama. Teoksile võeti juba aasta algul uus palgaseadus, kuid ministeerium ei suutnud seda lõpulikult kujul valmis teha. Igatahes on asi niikaugel, et haridusministril peaks võimalus olema hr. Treffneri ajal tehtud eelnõu kõige ligemal ajal seaduseks muuta.

Üleüldise koolipoliitika juhtimises oli hr. Treffneri juures teatud ettevaatus märgata, mis oleneb osalt tema isiklikest vaadetest, osalt aga nähtavasti Tõnissoni kabineti deklaratsioonist, kus „järskude murrangute eest hoidmist“ alla kriipsutati. Sellepärast näitas ka hr. Treffner ennast algkooli seaduse eelnõu arutamisel Asutavas Kogus iseäranis ühtluskooli asjus kompromisside poolehoidjana; ka usuõpetuse küsimuses ei avaldunud ministri vaade täiesti selgelt. Kompromisside tegemine tuli nähtavale ka üksikutes tehnilistes küsimustes, näit. õppetöö lõpu ning alguse määramises, mis enesega teatud arusaamatuse kaasa tõi ja jarjekindluseta muljet avaldas.

Ministeeriumi peale võetud ülesannetest katsuti mõndagi teostada; kuidugi ei saadud lühikese aja jooksul midagi põhipanevat teha; üleüldises mõttes jätkati ennealgatud tööd.

Hr. Treffneril tuli, nagu praegusel ajal üleüldiselt viisiks, lühikese aja järele ministeeriumist lahkuda. Uuesti tegelikule koolitööle asudes astub ta õpetajate hulka võõrdumatuna tagasi.

Organisatsioonide teated.

Eesti Õpetajate Liidu juhatuse tegevus on kongressilt kuni augusti lõpuni toonud peasjalikult ajenduste loogu koosoleku ja kongressi otuste täitmise kui ka hoolitsete nuretsimise küsimuse lahendamise ümber. Peale selle on arutatud Soome-Eesti õpetajate vastastiku tutvumise võimalusi ning jooksivad küsimusi.

Ülepea on selle aja jooksul peetud mitu juhatuse koosolekut. Kongressi otjustest saadeti äratiri, haridusministeeriumile, selle mõimupiiri kuulub suurema jao otjuste elluviimine ehk vähemalt algatamine. Kongressil etteantud referaadid, mis lätefaadaval olid ja kongressi täielik protokoll avaldati „Rasmatrujes“

Asemikfude kogu koosseisu tähtsama ot-
tuse — kutseetika tunnistuse nõudmine ameti-
sise registreeritavalt õpetajailt — elluvi-
miseks saadeti kõigile maakonna liitude juha-
tustele järgmine ringkiri:

Gesti Õpetajate Liidu asemikfude kogu
omal koosseisul 15. juulil j. a. ja 4. üleriik-
line õpetajate kongress 16—19 juunil j. a.
mõtsid vastu otjuse nõuda, et kõik koolivalit-
sused nõuaksid õpetajailt valimiste ja ametisje
registreerimise puhul tunnistust selle üle, et
organiseeritud õpetajaskond ei ole valitama
vastu kutseetika seisukohalt. Otjust Teile
teatades, palub Gesti Õpetajate Liidu juhatus
tema elluviimisele asuda, tejuures järgmisi
korraldust filmaspidades:

1. Kutseetika tunnistusi annab välja ko-
halit õpetajate ühingu juhatus igale oma
liikmele, kes seda soovib.

2. Tunnistuse vorm oleks järgmine:

Tunnistus.

..... Õpetajate ühing ei ole oma
liikme õpetajaks valimise
ja registreerimise vastu. — See tunnistus
on maffew 1920—1921 õppeaastal.

Kohi, detunn. Mffirjad:

3. Õpetajate liitude ja ühingute juha-
tustel tuleb otjuse maksmapanemist kooli-
valitustes kindlasti nõuda ja oma ehitajate
läbi maakonna, linna, alevi ja walla kooli-
valitustes selle järel walwata, et ühtegi
õpetajat, kel jarnane tunnistus puudub,
ametiise ei registreeritaks (väljaarwatus
muidugi esimest korda ametisje astunud
õpetajad).

4. Suhtumistest, kus koolivalitused seda
organiseeritud õpetajaskonna ühemeelset ot-
tust ignoreeriwad, palub G. S. R. juhatus
enelele teatada.

Tallinnas, 9. juulil 1920. Nr. 431."

Sama küsimusse kohta saadeti kõigile lin-
na ja maakonnawalitustele järgmine ring-
kiri:

"Gesti Õpetajate Liidu asemikfude kogu
omal koosseisul 15. juunil ja Gesti Õpetaja-
te 4. üleriikline kongress 16.—19. juun. 1920
a. mõtsid vastu (mõlemad ühel häälel) ot-
tuse nõuda, et kõik koolivalitused nõuaksid
õpetajailt valimiste ja ametisje registreeri-
miste puhul tunnistust selle üle, et organisee-
ritud õpetajaskond ei ole valitama vastu
kutseetika seisukohalt. Sellest Teile teata-
des, palub Gesti Õpetajate Liidu juhatus
eelolewail õpetajate valimistel ja registreer-
imistel organiseeritud õpetajaskonna ühe-
meelise nõudmisele vastu tulla ja walita-

waid õpetajaid ilma sellekohase tunnistuse
õpetajate ühingult, kelle piirkonnas walitaw
warem mõttas, ametisje mitte registreerida."
(Selle otjuse alla ei käi esimest korda ametis-
je astunud õpetajad).

Tallinnas, 9. juulil 1920. Nr. 430."

Et koolitöö algus kirjutusmaterjaali ja
muu koolitarwete puudusel taifistatud ei
saaks, katjuti nende olemasolewate tagawa-
rade üle ülehaadet saada ja uute juurdeur-
retsemiseks jamme astuda. Selgus, et ole-
masolewad tagawarad õige wäikejed on, pal-
jud tarbeained puuduwad täiesti, näit. too-
res kriit, afnaklaas j. m. Afnaklaasi puu-
dusel kannatawad kõige rohkem Wõru- ja
Saaremaa koolid, kus koolimajad äärmiselt
korratus olekus. Wärnitsja puudusel on kooli-
tahwid ja koolimööbel mitmed aastad
wärwimata. — Kirjutusmaterjaali, klaasi
ja wärnitsja muretsemise asjus pööras Liidu
juhatus kaub.-tööstusministeeriumi poole,
kes koolide tarwidust lubas võimalustmööda
filmaspidada.

Klaasi ei suuda, nagu selgus, oma teha-
jed tarwilisel määral muretseada; sellepärast
teatas kaub.-tööst. ministeerium, et tal klaasi
praegusel momendil anda pole, kuid seda
wäljamaalt tellib, millest osa koolidele läheks.
Wärnitsjat lubas kaub.-tööstusm. kooli tah-
wite wärwimiseks 40 puuda, mille Liidu juha-
tus maakonna koolivalitustele wälja jagas.
Sulgi ja pliatfid loodab Liidu juhatus saa-
da kaub.-tööstusmin. keskladust — kumbõgit
umbes paartuhet grossi. Haberit raamatute
firjastamiseks on kaub.-tööst. ministeerium
haridusministeeriumile wälja annud. Kir-
jawihke wärnistab Klaffi äri Tallinnas;
walmistust taifistab traadipuuodus, mida aga
kõwaldada loodetakse.

Õppewahendite, loodusteaduse, füüfika
kabinettide jne. muretsemiseks on Liidu juha-
tus läbirääkimise astunud mitme wälja-
maa äriaga.

Soome-Gesti õpetajate nõupidamisele
Helsingis, 28. juunil j. a. delegeeriti Liidu
poolt Tallinna koolidunif G. Ollif ja semi-
naari direktor Hans Roos. Edustajaid woli-
tati esinema nõupidamisel ettepanekutega:

1) Tulewal kewadel koftu kutsuda Hel-
singis Soome-Gesti õpetajate kongress, mil-
lest osa mõtaks kumbgi pool 10—15 edusta-
jaga.

2) Wastastikuse läbirääkimise ja tundma-
õppimise hõlbustamiseks luua alaline Soome-
Gesti õpetajaskondawaheline kessafutis;
ajuda ühtlasi tejuhtide koftuseadmisele ja
wäljaandmisele.

3) Wastastituse tutvustamise otstarbel ajuda Soome-Geesti albumite koostajadmisel ja kirjastamisel.

Nõupidamisest ilmub erikirjeldus „Wastastituse“.

Wastituse kriisi ajal teatas Liidu esimees Annusson, et töderakonna rühm temale ettepaneku teinud haridusministri kohta töderakonna poolt kujundatavas kabinetis vastu võtta. Ühtlasi palus ta Liidu juhatusel arvamist, kas tema kandidatuuri haridusministri kohale toetab, või mitte. Liidu juhatus leidis, et temal põhjust ei ole minema ühiskondlik vastuvõetud otsust, milles Liidu juhatus omalt poolt haridusministri kandidaadina J. Tõnissoni poolt kujundatavasse kabinetis hra Annussoni üles seadis, rewideerimise all võtta — sellega hra Annussoni kandidatuuri täielikult toetab.

Kui hiljem selgus, et M. Birki poolt moodustatavas waltituses haridusministri koht tawatsetakse anda kristliku rahwaraakonna esitajale M. Kammile, kelle seisukoht algkooli seaduse elluviimise ja kooliuuenduse juhtes õpetajaskonna enamuse omast mitmeti erineb, saatis Liidu juhatus hra M. Birki märgukirja, milles tähelepanu juhitakse mainitud asjaolude peale, kui ka arusaamatuste peale, mis uuel ministril õpetajaskonnaga mõistis tulla.

31. juulil j. a. pööras Liidu juhatus haridusministreeriumi poole ettepanekuga, kirjendada õpetajate uue palgaseaduse maksmapanemist.

Samuti esines Liidu juhatus haridusministreeriumis märgukirjaga kutsutunnistusteta õpetajate kaitseks, keda mõnel pool kooliwalitused ähwardanud ametist tagandada.

Swiikurjuslaste abirahade küsimus on õpetajate keskel palju meelepaha tekitanud. Minewal aastal wenis abirahade nõutamine pikale selle tõttu, et sellega liig hilja peale hakati; minewal aastasel kogemused oleks pidanud haridusministreeriumil ja maakonna omawalitustel taga kihutama, et nad abirahade saamiseks aegasti samme astuks ja kurjuslased õigel ajal abiraha kätte saaksid. Kordub mullune lugu: kurjusel lõpetavad, aga abiraha ikkagi alles tulemata. Teatavasti otsustas üleriikline õpetajate kongress nõuda lubatud 500 marga asemel 2000 marga igale kurjusel osawõtjale. Haridusministreerium oli otsustanud päri ja esines waltituses sellekohase kredidi nõudmisega. Waltituses wiibis asjata otsustamine. Wabapeal raswas rahulolematust kurjuslaste seas. Läänemaa õpetajate swiikurjustelt sai Ges-

ti õpetajate Liidu juhatus 17. aug. 1920 a. märgukirja, milles pikemalt swiikurjuslaste majanduslikult seisukorda haapsalus kirjeldatakse. Märgukirjas näidatakse, et haapsalus ülespidamine päewas minimaalselt 50 mk. nõuab, kumia kutseta õpetaja palg kehtmiselt ainult 30 m. 12 penni wälja teeb. Maakonnawalitlus on igale kurjuslasele toetujeks 9 ja kahetja üheteistmendi naela jahu otustanud anda; abirahadest ei teadwat maakonnawalitlus midagi. 14. aug. j. a. petud koosolekul otsustanud kurjuslased: 1) maakonnawalitlustel jahud vastu võtta ja kurjusi jatkata niikaua, kui nende jahudega võimalik on ära elada; 2) Kurjuste abiraha (500 mk.) maksetagu 23. augustiks wälja; 3) maakonnawalitlus warustagu kurjuslasti üleüldisel alusel; 4) Glukalinemise erakordset tõusu silmaspidades, maksetagu palg khesolewa augusti kuu eest wälja enne harilikku palgamakstu aega, j. o. enne 20 kuupäewa; 5) et lähenevad ekjamid nõuavad kodust ettenalmistust, kurjuste tööaeg aga niisõrd pikk, et päewal selleks aega ei jattu, muretsegu maakonnawalitlus igale kurjuslasele 16. augustiks 1 nael petroleumi. — Tähendatud nõuete mitteäitmise puhul lubawad kurjuslased kurjustelt lahuda ja kui palgaolud üleüldise ajanõuete kohaselt lahendatud ei saa j. o. kur õpetajale teiste riigiteenijate ja töolistega ühewäärilisel palga ega warustust andma ei hakata, siis koolitööst täiesti loobuda. — Märgukirja kättesaamisel, 17. aug. j. a. pööras G. S. L. juhatus haridusministreeriumi poole järelepärimisega, kui kaugel on swiikurjuslaste abirahade küsimuse lahendamine ja mis mõtleb ministreerium Lääne maakonna swiikurjuslaste nõudmistele rahuldamiseks ette võtta. Wastati, et ministreeriumil riigi eelarwe-kommisjonil loaga võimalik on osa krediti, mis abirahadest nõutud, kätte saada. Haridusministreeriumi majandusosakonnas lubati wiibimata korraldada, et kurjuslased osagi abirahadest kätte saaksid. 30. augustil küsis Liidu juhatus sekretäär haridusministreeriumi majandusosakonnalt, kui kaugel on abirahade wäljamaksmine. Wastati, et abirahad ikkagi veel wäljasaatmata on, sest osakonnal puududa teated, kui palju kusaqil maakonnas on abitarwitajaid kurjuslasti. Majandusosakond oli alles 28. augustil maakondade kooliwalitlustele wastawah järelikumised saatanud; jõuamad wastused majandusosakonnale, algawad abirahade wäljamaksmised. Seniks on aga kurjusel ammugi juba lõpetanud!

—o.

Kasvatusteadusline ajakiri

KASVATUS

Ametlik osa

2. aastakäik.

September 1920

Nr. 17.

Roolindunikkudele.

Teatan, et ilmunud on 1) M. Karmil'u (M. Küla) „Eesti Kooli Ühine Lugemik“, Eesti Kooliõpetajate W. A. Seltsi raamatukaupluse kirjastusel. — 2) Th. Uksiso, Pušknoatööb „Rahvaõlitooli“ kirjastusel.

Soomitaw on, et kõik koolid ülemal nimetatud raamatute ilmunisest teada saaks.

12. mail 1920. Nr. 7166.

Riigikoolindunik: (allkiri).

Sekretäär: (allkiri).

Eestis olevate koolide nimestik,

millede õpetajad palga asjus kolmandasse liiki armatakse.

I. Tallinnas.

1. Sinna poeglaste gümnaasium.
2. " II realkool.
3. " I
4. " I tütarlaste gümna.
5. " II " " "
6. " III " " " (saksa õpetel)
7. " poeglaste kehtkool (" ")
8. " 8 kl. tütarlaste kommersikool.
9. J. Rahwingi eragümnaasium.
10. E. Lenderi " "
11. J. Westholmi " "
12. Kaarli kiriku erarealgümnaasium.
13. Tehnikum.
14. Õpetajate seminaar.

II. Järwamaal.

15. Ambla realgümnaasium.
16. Tapa " "

III. Paide linnas.

17. Sinna naisgümnaasium.
18. " realgümnaasium.

IV. Läänemaal.

19. Saapsalu gümnaasium.

V. Põhjarannamaal.

20. Realgümnaasium.
- VI. Pärnu linnas.
21. Sinna realgümnaasium.
22. " tütarlaste kehtkool.
23. " Raubandus- ja realkool.

VII. Saaremaal.

24. Kuresaare segagümnaasium.

VIII. Tartu linnas.

25. Sinna tütarlaste gümnaasium.
26. Treffneri eragümnaasium.
27. E. N. K. S. tütarlaste gümnaasium.
28. Reaal-kommeriskool.
29. Õpetajate seminaar.

IX. Valgamaal.

30. Sinna Eesti poeglaste gümnaasium (realgümnaasium).
31. Sinna Eesti tütarlaste realgümnaasium.
32. " sega realgümnaasium (Eesti õpeteelega).

X. Viljandi linnas.

33. Sinna naisgümnaasium.

XI. Võrumaal.

34. Jõhvi kehtkool
35. Võrumaa realgümnaasium Rakweres.
36. Rakvere naisgümnaasium (end. Haridusieftsi).
37. Rakvere linna tütarlaste kehtkool.
38. Õpetajate seminaar.

XII. Narva linnas.

39. Sinna I. realgümnaasium.
40. " II. " " (wene õpeteelega).
41. Sinna 8 kl. segakommeriskool.

Haridusministeeriumi

Armustikutorraidaja: (allkiri).

Koolide arvustik 1920 a. (1. nov. 1919 a. ringkiri nr. 51252).

Koolivalitsused:	I A w a l i k u d						II E r a k o o l i d			III Riigi koolid	Kõik kokku	M Ä R K U S E D			
	Keskkoolid	Kutse- (kesk) kool.	Kutse- (alg) koolid	Kõrgemad algkoolid	Alamad algkoolid	K o k k u	Keskkoolid	Kutse- (kesk) kool.	Kutse- (alg) koolid				Kõrgemad algkoolid	Alamad algkoolid	K o k k u
1. Harjumaa	—	—	—	22	109	131	—	—	—	5	5	—	136		
2. Tallinna linn	8	3	—	14	14	39	8	—	3	11	22	5 ¹⁾	67	1) 1) Õp. seminaar, 2) merek., 3) kunstkäsitöök., 4) kunsttööstusk., 5) tehnikum.	
„ kõrg. muusikak.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	67		
3. Järvamaa	5	—	—	21 ¹⁾	73 ²⁾	99	—	—	—	—	—	—	99	1) Nendest 1 ajutiselt seisab. 2) 2 ajut. seisavad.	
4. Paide linn	—	—	—	1	—	1	1	—	—	—	1	—	2		
5. Läänemaa	1	—	—	10	100 ¹⁾	111	—	—	—	—	—	—	111	1) Nendest 2 kavatsusel avada.	
6. Haapsalu linn	—	—	—	1	2	3	—	—	—	—	—	—	3		
7. Petserimaa	—	—	—	4	69 ²⁾	73	—	—	—	—	—	1 ¹⁾	74	1) Reaalgüm. 2) Nendest 7 seisavad.	
8. Pärnumaa	—	—	—	23	104	127	—	—	1	—	1	1 ¹⁾	129	1) Väandra kurtummade kool.	
9. Pärnu linn	2	3 ¹⁾	—	—	7	12	2	—	—	—	2	—	14	1) 1 merekool.	
10. Saaremaa	1	—	1	19	105	126	1	—	—	—	1	1 ¹⁾	128	1) Kuresaare merekool.	
11. Tartumaa	2	—	—	26	199 ¹⁾	227	—	—	—	—	—	—	227	1) Nendest 1 seisab.	
12. Tartu linn	1	—	1	4	12	18	8	—	1	2	12	2 ¹⁾	33	1) Õp. seminaar, naisühingu kool.	
„ ülikool	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	33		
13. Valga maakond	—	—	—	—	10 ¹⁾	10	—	—	—	—	—	—	10	1) 1 ajutiselt seisab.	
14. Valga linn	4	—	—	—	7	11	2	—	—	1	3	—	14		
15. Viljandimaa	1	—	—	18	113 ¹⁾	132	1	—	—	1	2	—	134	1) Nendest 1 seisab.	
16. Viljandi linn	1	—	—	1	4	6	3	—	—	—	4	—	10		
17. Virumaa	4	—	—	27	164	195	2	—	—	3	5	2 ¹⁾	202	1) 1) Rakvere õp. seminaar, 2) Käsmu merekool.	
18. Narva linn	2	1	—	3	6	12	—	—	1	5	6	—	13		
19. Võrumaa	—	—	—	10	129 ¹⁾	139	4	—	—	1	2	7	146	1) Nendest 3 seisavad.	
Kokku	32	7	2	204	1227 ¹⁾	1472	32	—	2	7	30	72	13	1557	1) Nendest 13 ajutiselt seisavad ja 2 kavatsusel.

Haridusministeeriumi

arvustikukorraldaja: A. Veinmann.

Teated Eesti Vabariigi koolide üle.

A. Koolid.

Koolide nimetus.	Avalik. koolide arv.	Era- koolide arv.	Riigi- koolide arv.	KOKKU.
1. Keskkoolid	32	32	1	65
2. Kutsekoolid (keskkooli programmiga)	6	—	1	7
3. Kutsekoolid (algkooli programmiga)	2	2	3	7
4. Kõrgemad algkoolid	204	7	—	211
5. Alamad algkoolid	1227	30	—	1257
6. Ülikool	—	—	1	1
7. Kõrgem muusikakool	—	1	—	1
8. Õpetajate seminaar	—	—	3	3
9. Merekoolid	1	—	3	4
10. Kuritummade kool	—	—	1	1
Kokku	1472	72	13	1557

B. Õpetajad.

Õpetajad on hariduse järele viide järku jagatud, nimelt I järku kuuluvad ülikooli haridusega, — V järku ilma õpetaja kutseta algkooli haridusega isikud. Avalikkudes- ja riigikoolides on:

	AVALIKUD KOOLID			
	Keskkool.	Algkool.	Riigikool.	KOKKU.
I järgu haridusega õpetajaid	144	4	60	208
II " " "	151	70	51	272
III " " "	161	822	38	1021
IV " " "	24	773	1	798
V " " "	14	1035	7	1056
Kokku	494	2704	157	3355

Erakoolide õpetajate kohta puuduvad teated

C. Kooliealised lapsed.

Kooliealisi (7—16 aastaseid) lapsi on üleüldse 177.447 last, nendest käivad koolis 96.101 last, s. o. 7—16-aastastest lastest käib koolis 54 protsenti.

Laste vanaduse järele kujuneks kooliskäimine järgmiselt:

7 aastastest lastest käib koolis	Poissa.	Tütarlapsi.	Kokku.
8	9 pr.	13 pr.	11 pr.
9	24 "	30 "	28 "
10	52 "	56 "	54 "
11	64 "	70 "	67 "
12	76 "	80 "	78 "
13	82 "	86 "	84 "
14	81 "	82 "	81 ^{1/2} "
15	69 "	71 "	70 "
16	60 "	54 "	57 "
	52 "	63 "	57 ^{1/2} "

Haridusministeeriumi

arvustikukorraldaja: A. Veinmann.

On ilmunud

Th. Koik'i

On ilmunud

Elementaarne algebra

Tellimiste adr.: Wiljandi linna ja kihelkonna õpetajate ühing Wiljandis.

Kasvatusteadusline ajakiri

„KASVATUS“

Eesti Õpetajate Liidu häälekandja

== Ilmub kaks korda kuus ==

Toimetus: Hans Roos — peatoimetaja, J. Annusson, O. J. Kiesel, J. Piiskar, K. Õunapuu. Kaastöolisteks on kõik Eesti õpetajad, kooliarstid ja haridustegelased. Väljaandja: Eesti Õpetajate Liit. Tellimisi võtavad vastu kõik postkontorid Eestis. Tallinnas, „Kasvatuse“ toimetus, Pikk tänav 54, kella 10—3 p. l.

Tellimise hind: 60 marka veerandaastas. Üksik nummer 12 marka. — Et „Kasvatusel“ üle maa lugejaid on, siis leiavad

KUULUTUSED

seal kõige otstarbekohasema paiga, iseäranis kuulutused kooli alalt: õpetajate otsimised, koolitarvituste pakkumised jne. Adress: Tallinn, „Kasvatuse“ toimetus, Pikk tänav № 54.

„Kasvatuse“ toimetus.

Kahe aastaga on

„WABA MAA“

tõusnud esimesele kohale Eesti ajakirjanduses.

„WABA MAA“ Juhtkirjad — tähtsamate poliitikategelaste ja eriteadlaste sulest.

„WABA MAA“ Kirjanduse ja teaduse osas (joonealustes) kirjutavad paremad Eesti kirjanikud ja õpetlased.

„WABA MAA“ Päewauudised — kõige värskemad ja rikkalikumad.

„WABA MAA“ Siseriigi teadete eest kannavad hoolt üle poeletuhande kaastöölise.

„WABA MAA“ Eriteated tulewad igast ilmakaarest raadio, traadi ja posti teel.

„WABA MAA“ Väljamaa osakond on kõige täielikum. Oma kaastöölised tähtsamates väljamaa keskkohdades.

„WABA MAA“ Põllumajanduse ja maa-
korralduse, tööstuse ja kaubanduse osakonnad on kõige põhjalikumad.

„WABA MAA“ Spordi teated äratavad oma värskuse poolest üleüldist tähepanu.

„WABA MAA“ maksuta kaasanded: 1) Põllutöö ajakiri „Maamees“ toob iga nädal selgitavaid põhiwasteid ja juhatusi agronoomide, loomaarstide, instruktorite ja teiste tegelikkude põllupidajate poolt. 2) Kirjanduslises eralisas, mis kolm korda nädalas ilmub, Anatole France kuulub romaan „Jumalad jänunewad“, Prantsuse rewolutsiooni ajast.

„WABA MAA“, mis wara hommikul ilmub, jõuab lugejale värskelt ja esimesena kätte ka kõige kaugemates Eesti riigi nurkades.

„WABA MAA“ kuulutustel on suur mõju. Igaüks kuulutab kõige pealt ajalehes, mida kõige rohkem loetakse ja see leht on „Waba Maa“.

Lehe tellimise hind:

1 kuu peale postiga koju kätte saates	50 marka.
2 „ „ „ „ „ „	100 „
3 „ „ „ „ „ „	150 „

Wäljamaale 70 marka kuus.

Kulutuste hinnad:

1 millimeeter esimesel leheküljel	3 mk. — penni.
1 „ „ teksti keskel	3 „ 50 „
1 „ „ kuulutuste küljel	2 „ — „

Tööotsimise kuulutused 75% hinnaalandusega.

Tellimisi wõtawad vastu „Waba Maa“ peale kõik postkontorid Eestis ja teised lehe tellimiste wastuwõtjad.

Kõik kirjad ja rahasaadetused järgmise adressi all: „Waba Maa“ Tallinnas, postkast 72. Toimetus ja talitus Tallinnas Pikal t. 54 ja 56.

Kirjastusühisus „Waba Maa“.